

Uchwała Nr LI/773/23
Sejmiku Województwa Warmińsko-Mazurskiego
z dnia 27 czerwca 2023 r.

w sprawie uchwalenia „Warmińsko-Mazurskiego Programu Wspierania Rodziny i Systemu Pieczy Zastępczej na lata 2023-2027”.

Na podstawie art. 14 ust. 1 pkt 4a, art. 18 pkt 2 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa (Dz. U. z 2022 r. poz. 2094, Dz. U. z 2023 r. poz. 572) oraz art. 183 pkt 2 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz.U. z 2022 r. poz. 447, poz. 1700, poz. 2140, Dz. U. z 2023 r. poz. 403, poz. 535) w związku z Uchwałą Nr XXXVIII/566/22 Sejmiku Województwa Warmińsko-Mazurskiego z dnia 31 maja 2022 r. w sprawie przystąpienia do prac nad opracowaniem „Warmińsko-Mazurskiego Programu Wspierania Rodziny i Systemu Pieczy Zastępczej na lata 2023-2027” oraz przyjęcia zasad, trybu i harmonogramu prac uchwała się, co następuje:

§ 1. Uchwała się „Warmińsko-Mazurski Program Wspierania Rodziny i Systemu Pieczy Zastępczej na lata 2023-2027”, stanowiący załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Zarządowi Województwa Warmińsko-Mazurskiego.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Przewodnicząca Sejmiku Województwa
Warmińsko-Mazurskiego

Bernadeta Hordejuk

Załącznik do Uchwały Nr...LI/773/23.....
Sejmiku Województwa Warmińsko-Mazurskiego
z dnia...27.06.2023 r.....

Warmińsko-Mazurski Program Wspierania Rodziny i Systemu Pieczy Zastępczej na lata 2023-2027

Olsztyn, 2023 r.

SPIS TREŚCI:

WYKAZ SKRÓTÓW:	3
WPROWADZENIE	6
I. UWARUNKOWANIA PRAWNE „WARMIŃSKO-MAZURSKIEGO PROGRAMU WSPIERANIA RODZINY I SYSTEMU PIECZY ZASTĘPCZEJ NA LATA 2023-2027”	7
II. CHARAKTERYSTYKA SPOŁECZNO-DEMOGRAFICZNA RODZIN W WOJEWÓDZTWIE WARMIŃSKO-MAZURSKIM	9
1. GŁÓWNE OBSZARY PROBLEMOWE, WPŁYWAJĄCE NA FUNKCJONOWANIE RODZIN.....	10
1.1. SYTUACJA MATERIALNA RODZIN.....	10
1.2. PROBLEMY OPIEKUŃCZO-WYCHOWAWCZE	12
1.3. PRZEMOC	14
1.4. UZALEŻNIENIA	16
1.5. ZABURZENIA PSYCHICZNE	20
1.6. NIEPEŁNOSPRAWNOŚĆ	22
2. DIAGNOZA SYSTEMU WSPIERANIA RODZINY	25
2.1. PRACA Z RODZINĄ	25
2.2. POMOC W OPIECE I WYCHOWANIU DZIECKA.....	26
3. DIAGNOZA SYSTEMU PIECZY ZASTĘPCZEJ.....	28
3.1. RODZINNA PIECZA ZASTĘPCZA	29
3.2. INSTYTUCJONALNA PIECZA ZASTĘPCZA.....	35
3.3. WSPÓŁPRACA POMIĘDZY SAMORZĄDAMI GMIN I POWIATÓW W SYTUACJI UMIESZCZENIA DZIECKA W PIECZY ZASTĘPCZEJ	38
3.4. USAMODZIELNIANIE	39
4. ADOPCJA	41
III. WNIOSKI Z DIAGNOZY SYSTEMU WSPIERANIA RODZINY I PIECZY ZASTĘPCZEJ.....	42
IV. ANALIZA SWOT	44
V. CEL GŁÓWNY, PRIORYTETY I KIERUNKI INTERWENCJI „WARMIŃSKO- MAZURSKIEGO PROGRAMU WSPIERANIA RODZINY I SYSTEMU PIECZY ZASTĘPCZEJ NA LATA 2023-2027”	49
VI. FINANSOWANIE PROGRAMU	58
VII. MONITOROWANIE PROGRAMU.....	64
BIBLIOGRAFIA:.....	65

WYKAZ SKRÓTÓW:

ADHD	Zespół nadpobudliwości psychoruchowej
CUS	Centrum Usług Społecznych
EFRR	Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego
EFS+	Europejski Fundusz Społeczny Plus
ESPAD	European School Survey Project on Alcohol and Drugs
FASD	Spektrum Płodowych Zaburzeń Alkoholowych
FE WiM	Fundusze Europejskie dla Warmii i Mazur
GUS	Główny Urząd Statystyczny
JST	Jednostka Samorządu Terytorialnego
MOPS	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej
NGO	Organizacja Pozarządowa
NIK	Najwyższa Izba Kontroli
NSP	Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań
OPS	Ośrodek Pomocy Społecznej
OZPS	Ocena Zasobów Pomocy Społecznej
PCPR	Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie
POW	Placówka Opiekuńczo-Wychowawcza
RAD	Reaktywne zaburzenie więzi
ROPS	Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
RPO WiM 2014-2020	Regionalny Program Operacyjny Województwa Warmińsko- Mazurskiego na lata 2014-2020
RPO-T	Regionalna Placówka Opiekuńczo-Terapeutyczna
SPZOZ	Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej
UWM	Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie
W-MOA	Warmińsko-Mazurski Ośrodek Adopcyjny w Olsztynie
WBD	Wojewódzki Bank Danych
ZI	Zespół Interdyscyplinarny

Zespół Roboczy do spraw opracowania „Warmińsko-Mazurskiego Programu Wspierania Rodziny i Systemu Pieczy Zastępczej na lata 2023-2027” powołany Uchwałą Nr 38/448/22/VI Zarządu Województwa Warmińsko-Mazurskiego z dnia 9 sierpnia 2022 r.

Jolanta Piotrowska	Członek Zarządu Województwa Warmińsko-Mazurskiego
Marek Szter	Radny Sejmiku Województwa Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie
Katarzyna Koplińska	Dyrektor Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie
Monika Kocimska-Warczak	Przedstawiciel Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie
Karina Laskowska	Przedstawiciel Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie
Marcin Galibarczyk	Przedstawiciel Departamentu Turystyki i Sportu Urzędu Marszałkowskiego Województwa Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie
Katarzyna Taperek-Grzędzińska	Przedstawiciel Departamentu Zdrowia Urzędu Marszałkowskiego Województwa Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie
Hanna Królikowska	Przedstawiciel Departamentu Kultury i Edukacji Urzędu Marszałkowskiego Województwa Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie
Katarzyna Brewka	Przedstawiciel Wojewody Warmińsko-Mazurskiego
Iwona Hatowska	Przedstawiciel Sądu Okręgowego w Olsztynie
Ryszard Sajkowski	Przedstawiciel Kuratorium Oświaty w Olsztynie
Teresa Nowacka	Przedstawiciel Rady ds. Rodzin Województwa Warmińsko-Mazurskiego
Joanna Sztachelska	Przedstawiciel Warmińsko-Mazurskiego Ośrodka Adopcyjnego w Olsztynie
Alicja Grodowska	Przedstawiciel Konwentu Powiatów Województwa Warmińsko-Mazurskiego
Anna Kalinowska	Przedstawiciel Konwentu Powiatowych Centrów Pomocy Rodzinie Województwa Warmińsko-Mazurskiego

Sylvia Jankowska	Przedstawiciel Konwentu Ośrodków Pomocy Społecznej Województwa Warmińsko-Mazurskiego
Joanna Aneta Kowalewska	Przedstawiciel Konwentu Ośrodków Pomocy Społecznej Województwa Warmińsko-Mazurskiego
Jadwiga Bogdaniuk	Przedstawiciel Związku Gmin Warmińsko-Mazurskich
Sierż. Szt. Monika Bartecka	Przedstawiciel Komendy Wojewódzkiej Policji w Olsztynie
dr hab. Małgorzata Ciczowska-Giedziun, prof. UWM	Przedstawiciel Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie
Tomasz Sztachelski	Przedstawiciel Stowarzyszenia Pomocy Dzieciom i Rodzinie „ARKA” w Olsztynie
dr Monika Suska-Kuźmicka	Przedstawiciel Powiatowej Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej w Olsztynie
Elżbieta Smolińska	Koordynator Wojewódzki Programu „Szkola dla Rodziców i Wychowawców”
Anna Ananicz	Przedstawiciel Centrum Zdrowia Psychicznego w Elblągu
Daniel Malanowski	Przedstawiciel Warmińsko-Mazurskiego Oddziału Wojewódzkiego Narodowego Funduszu Zdrowia
Rafał Zapadka	Przedstawiciel Olsztyńskiego Centrum Pomocy Dziecku
Marta Punda	Przedstawiciel Caritas Archidiecezji Warmińskiej
Dariusz Michalczyk	Przedstawiciel Domów dla Dzieci Towarzystwa Nasz Dom w Mrągowie
Katarzyna Lamperska-Fudala	Przedstawiciel Rodzinnej Pieczy Zastępczej
Celina Milewicz	Przedstawiciel Rodzinnej Pieczy Zastępczej
Ewelina Wierzbicka	Przedstawiciel Zespołu Placówek Edukacyjnych w Olsztynie
Elżbieta Strzałka	Przedstawiciel Szkoły Podstawowej nr 2 w Olsztynie

WPROWADZENIE

Rodzina, macierzyństwo i rodzicielstwo znajdują się pod konstytucyjną ochroną i opieką Rzeczypospolitej Polskiej. Oznacza to, że rodzina przeżywająca trudności w wypełnianiu swoich funkcji opiekuńczo-wychowawczych objęta jest wsparciem ze strony państwa. Kwestie te szczegółowo regulowane są przez Ustawę z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, która stanowi podstawę prawną dla opracowanego przez Samorząd Województwa „Warmińsko-Mazurskiego Programu Wspierania Rodziny i Systemu Pieczy Zastępczej na lata 2023 – 2027”.

Nadrzędnym celem, który powinien przyświecać wszelkim działaniom podejmowanym przez instytucje i podmioty działające na rzecz wsparcia rodziny, jest dobro dziecka.

Czasami wymaga ono oddzielenia dziecka od rodziny naturalnej oraz zapewnienia mu pieczy zastępczej. Nie oznacza to jednak definitywnego rozdzielania rodziny. Zgodnie z założeniami ww. ustawy praca z rodziną powinna być kontynuowana również w przypadku odebrania dziecka i zmierzać do przywrócenia rodzinie zdolności do pełnienia funkcji opiekuńczo-wychowawczych. Jeśli wsparcie udzielone rodzinie nie przyniesie spodziewanych rezultatów przewiduje się pozostawienie dziecka pod opieką rodziny zastępczej lub przysposabiającej.

Ustawa o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej szczegółowo opisuje kompetencje samorządów, ukierunkowane na pracę z rodziną oraz zapewnienie jej pomocy w opiece i wychowaniu dziecka, składające się na spójny system wsparcia. Realizacja tych zadań wiąże się z zaangażowaniem wielu osób i instytucji, nie tylko publicznych. Bardzo ważnym ogniwem w tym obszarze jest tzw. III sektor. Organizacje pozarządowe stały się istotnym podmiotem realizacji usług społecznych. Wywierają one coraz większy wpływ na politykę społeczną regionu oraz na rozwój społeczeństwa obywatelskiego m.in. poprzez realizację programów i projektów na rzecz środowisk lokalnych. Wiele z nich jest dofinansowywanych ze środków unijnych.

Ustawa o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej wskazuje, że jednostki samorządu terytorialnego oraz organy administracji rządowej realizują obowiązki z niej wynikające we współpracy ze środowiskiem lokalnym, sądami i ich organami pomocniczymi, Policją, instytucjami oświatowymi, podmiotami leczniczymi, a także kościołami i związkami wyznaniowymi oraz organizacjami społecznymi.

Powyższe wytyczne znajdują swoje odzwierciedlenie w działaniach Samorządu Województwa Warmińsko-Mazurskiego, który na potrzeby opracowania „Warmińsko-Mazurskiego Programu Wspierania Rodziny i Systemu Pieczy Zastępczej na lata

2023 – 2027” powołał 32-osobowy Zespół Roboczy o charakterze interdyscyplinarnym. W trakcie 4 bezpośrednich spotkań wypracował on rozwiązania zawarte w niniejszym Programie, mające na celu skuteczne wsparcie rodziny oraz rozwój systemu pieczy zastępczej w województwie warmińsko-mazurskim w ciągu najbliższych 5 lat.

Dane statystyczne wykorzystane do opracowania części diagnostycznej Programu dostępne są w statystykach publicznych, do których należą GUS Baza Danych Lokalnych, Sprawozdanie rzeczowo-finansowe z wykonywania przez powiat/gminę zadań z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej. Ponadto ważnym źródłem informacji w omawianym zakresie były dokumenty sporządzone przez Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie tj. Ocena zasobów pomocy społecznej województwa warmińsko-mazurskiego oraz Infrastruktura pomocy społecznej województwa warmińsko-mazurskiego.

Na potrzeby opracowania „Warmińsko-Mazurskiego Programu Wspierania Rodziny i Systemu Pieczy Zastępczej na lata 2023-2027” ROPS w Olsztynie przeprowadził w I połowie 2022 r. badanie ankietowe systemu pieczy zastępczej, w którym udział wzięło 19 powiatowych centrów pomocy rodzinie z terenu województwa warmińsko-mazurskiego oraz 105 ośrodków pomocy społecznej. Dzięki temu możliwe było poznanie opinii, potrzeb i oczekiwań, dotyczących funkcjonowania pieczy zastępczej w regionie, osób bezpośrednio realizujących zadania zawodowe w tym zakresie. W rezultacie program zyskał wysoką wartość diagnostyczną, która wzmacnia jego praktyczny wymiar.

I. UWARUNKOWANIA PRAWNE „WARMIŃSKO-MAZURSKIEGO PROGRAMU WSPIERANIA RODZINY I SYSTEMU PIECZY ZASTĘPCZEJ NA LATA 2023-2027”

Jak wskazano na wstępie, główną podstawę prawną dla opracowania przez samorząd województwa „Warmińsko-Mazurskiego Programu Wspierania Rodziny i Systemu Pieczy Zastępczej na lata 2023 – 2027” stanowi Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej. Jest to kluczowy dokument, którego nowelizacja wchodząca w życie z dniem 1 lutego 2023 r. może znacząco zmienić sytuację w obszarze pieczy zastępczej.

Nowe przepisy ustanawiają m.in. centralny rejestr pieczy zastępczej, który ma ułatwić pracę sądom rodzinnym, a także organizatorom rodzinnej pieczy zastępczej. Znowelizowana ustawa zapewnia także wzrost wynagrodzeń dla rodzin zastępczych zawodowych i prowadzących rodzinne domy dziecka. Wprowadza również ułatwienia w podpisywaniu przez starostów umów z nowymi rodzinami zastępczymi. Ważną zmianą jest derejonizacja, czyli możliwość swobodnego wyboru powiatu, z którym dana rodzina zastępcza będzie współpracować.

W ustawie wydłużono prawo do urlopu ojcowskiego, urlopu na warunkach urlopu macierzyńskiego i rodzicielskiego przysługujących pracownikowi, który przyjął dziecko na wychowanie i wystąpił do sądu opiekuńczego z wnioskiem o wszczęcie

postępowania w sprawie przysposobienia dziecka. Uprawnienia te, co do zasady, wydłużono do ukończenia przez dziecko 14 lat.

Nowe prawo daje możliwość pozostania w dotychczasowej formie pieczy zastępczej osobom o znacznym lub umiarkowanym stopniu niepełnosprawności bez konieczności jednoczesnego spełnienia wymogu uczenia się. Wprowadzono także możliwość jednokrotnego powrotu do dotychczasowej rodziny zastępczej lub placówki osoby, która po osiągnięciu pełnoletności opuściła pieczę zastępczą. To szansa dla tych wychowanków, którzy zbyt szybko podjęli próbę samodzielnego życia.

Ze względu na dużą złożoność problematyki dotyczącej wspierania rodziny, na opracowanie programu wojewódzkiego w tym zakresie wpływ miały także inne dokumenty i akty prawne, które w swoich zapisach dotyczą kwestii związanych z rodziną. Należą do nich:

1. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej;
2. Ustawa z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa;
3. Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej;
4. Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie;
5. Ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy;
6. Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym;
7. Ustawa z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym;
8. Ustawa z dnia 4 listopada 2016 r. o wsparciu kobiet w ciąży i ich rodzin „Za życiem”;
9. Krajowy Program Przeciwdziałania Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu. Aktualizacja 2021-2027 z perspektywą do roku 2030;
10. Strategia rozwoju usług społecznych, polityka publiczna do roku 2030 (z perspektywą do 2035 r.);
11. „Warmińsko-Mazurskie 2030. Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego”;
12. „Strategia polityki społecznej województwa warmińsko-mazurskiego na lata 2021-2030”;
13. Fundusze Europejskie dla Warmii i Mazur 2021–2027;
14. Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego Program na lata 2021-2027;
15. Powszechna Deklaracja Praw Człowieka;
16. Karta Praw Rodziny.

II. CHARAKTERYSTYKA SPOŁECZNO-DEMOGRAFICZNA RODZIN W WOJEWÓDZTWIE WARMIŃSKO-MAZURSKIM

- ✓ W końcu roku 2021 województwo zamieszkiwało 1 374 699 osób. W okresie 2011-2021 populacja województwa zmniejszyła się o 77 897 osób, tj. o 5,4%.
- ✓ Od 2000 r. w województwie notuje się ubytek migracyjny (więcej osób wyjeżdża z województwa, niż melduje się w nim na stałe). W 2021 r. saldo migracji w województwie wyniosło -2391 osób.
- ✓ Spada liczba urodzeń, w 2021 roku zarejestrowano 10 539 urodzeń żywych, czyli o 13% mniej niż w roku poprzednim i o 23% mniej niż w roku 2018.
- ✓ W 2021 roku zawarto 5605 związków małżeńskich, co w stosunku do 2018 r. stanowi spadek o 1091 związków. W roku 2021 na 1000 ludności przypadły 4 nowo zawarte małżeństwa. W Polsce były to 4,4 małżeństwa.

Według wstępnych wyników NSP 2021 liczba rodzin w województwie warmińsko-mazurskim wyniosła 365,7 tys. i w ciągu dekady zmniejszyła się o 44 215 rodzin tj. o 10,8 %.

- ✓ W porównaniu z danymi spisu z 2011 r. znacznie obniżyła się liczba małżeństw (o 14,6 %), szczególnie małżeństw z dziećmi – w 2021 r. było ich 142,1 tys., tj. o 28,6 % mniej niż w 2011 r. Pomimo znacznego spadku ich liczby, niezmiennie ta grupa pozostawała najczęstszym typem rodziny. Małżeństwa z dziećmi w 2021 r. stanowiły 38,9 % ogółu rodzin (w 2011 r. było to 48,5 % ogółu rodzin). Jednocześnie wzrosła liczba małżeństw bez dzieci, które w 2021 r. stanowiły 30,3% ogółu rodzin, dekadę wcześniej było ich 23,8 %.
- ✓ Dynamicznie (o 48,7 %) wzrosła liczba par pozostających w związkach niesformalizowanych - w 2021 r. odnotowano ich 23,2 tys. (w 2011 r. odpowiednio 15,6 tys.), jednakże w strukturze rodzin według typów mają one nadal niewielki udział – nieco ponad 6 %. Ponad połowę tych par (13,8 tys.) stanowiły rodziny z dziećmi.

Warto podkreślić, iż obserwowane w okresie międzyspisowym zmiany w strukturze rodzin mogą wynikać m.in. z malejącej liczby zawieranych małżeństw na korzyść pozostawania w związkach niesformalizowanych oraz rosnącej dość dynamicznie w okresie międzyspisowym liczby rozwodów.

- ✓ Według danych z Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań 2021 w województwie warmińsko-mazurskim zamieszkuje największa liczba osób rozwiedzionych. W regionie nastąpił największy w kraju wzrost liczby rozwodów w ciągu ostatniej dekady, tj. o 4,1%. Najczęstszą przyczyną rozwodów jest niezgodność charakterów.

- ✓ Typem rodzin, których liczba zmniejszyła się w odniesieniu do wyników poprzedniego spisu, są rodziny niepełne. W 2021 r. rodziców samodzielnie wychowujących dzieci było 89,4 tys. Udział matek z dziećmi w strukturze rodzin wyniósł 20,2 %, a ojców – 4,2 %. Należy zwrócić uwagę na wzrost liczby ojców samodzielnie wychowujących dzieci. W 2021 r. ich liczba wyniosła 15,5 tys. (wzrost o 16,5 % w odniesieniu do 2011 r.). Zmniejszyła się natomiast liczba matek z dziećmi: w 2011 r. było ich 84,7 tys., a dekadę później o 12,8 % mniej, tj. 73,9 tys. W 2021 r. – podobnie jak w 2011 r. niemal co czwarta rodzina była tworzona przez samotnego rodzica z dziećmi, co jest najwyższym wynikiem w kraju.
- ✓ W sumie rodziny z dziećmi (pary małżeńskie i związki niesformalizowane oraz samotni rodzice), których w 2021 r. było 245,3 tys. stanowiły 67,1 % ogółu rodzin zamieszkujących województwo warmińsko-mazurskie.

1. GŁÓWNE OBSZARY PROBLEMOWE, WPŁYWAJĄCE NA FUNKCJONOWANIE RODZIN

Ustawa o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej wprowadza pojęcie rodziny przeżywającej trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych. Opisuje ono pewien obiektywny stan rzeczy, który stanowi podstawę do podjęcia względem rodziny, przewidzianych w Ustawie, działań wspierających. Poprzedzać powinna je wnikliwa diagnoza, ukierunkowana na zidentyfikowanie pierwotnych problemów rodziny, których skutkiem są przeżywane przez nią trudności. W związku z tym pierwszym elementem niniejszej diagnozy jest charakterystyka głównych obszarów problemowych wpływających na funkcjonowanie rodzin, których konsekwencją mogą być trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych. Należą do nich: sytuacja materialna, problemy opiekuńczo-wychowawcze, przemoc, uzależnienia, zaburzenia psychiczne, niepełnosprawność.

1.1. SYTUACJA MATERIALNA RODZIN

- ✓ Sytuacja ekonomiczna rodzin w województwie warmińsko-mazurskim uległa wyraźnej poprawie, głównie za sprawą programów społecznych, szczególnie świadczenia z rządowego programu „Rodzina 500+”. W 2021 r. średniomiesięczna liczba dzieci, na które rodziny otrzymywały „500+” wyniosła 232 250 dzieci. W stosunku do roku 2018 nastąpił skokowy wzrost w tym zakresie. Wówczas średniomiesięczna liczba dzieci, na które rodziny otrzymywały 500+ wynosiła 143 492 dzieci. Wynika to ze zmiany w przepisach regulujących prawo do świadczenia, obowiązujących od połowy 2019 r., która umożliwiła pobieranie świadczenia również na 1 dziecko w rodzinie niezależnie od kryterium dochodowego.
- ✓ Innym świadczeniem, mającym swoją długoletnią tradycję w krajowym systemie wsparcia rodzin, jest zasiłek rodzinny. Ma on na celu częściowe pokrycie wydatków na utrzymanie dziecka. Jego wysokość waha się od 95 do 135 zł,

w zależności od wieku dziecka. Prawo do niego przysługuje w przypadku spełnienia kryterium dochodowego.

- ✓ Do zasiłku rodzinnego przysługuje 6 dodatków, m.in. dodatek z tytułu urodzenia dziecka w wysokości 1 000 zł miesięcznie, opieki nad dzieckiem w okresie korzystania z urlopu wychowawczego w wysokości 400 zł miesięcznie, czy samotnego wychowywania dziecka w wysokości 193 zł miesięcznie.
- ✓ Z danych uzyskanych z Warmińsko–Mazurskiego Urzędu Wojewódzkiego w Olsztynie wynika, że w województwie warmińsko-mazurskim w roku 2021 średnio 31 325 rodzin pobierało miesięcznie zasiłki rodzinne i dodatki do zasiłków rodzinnych (spadek o 39 % w stosunku do 2018 r.).
- ✓ W 2018 r. wprowadzony został rządowy program „Dobry start”, mający na celu partycypację w kosztach edukacji dzieci do 20 roku życia, w formie jednorazowego wsparcia w wysokości 300 zł na rozpoczęcie roku szkolnego na każde dziecko. W 2021 r. świadczenie to wypłacono na 161 087 dzieci i osoby uczące się w województwie warmińsko-mazurskim.
- ✓ Instrumentem wsparcia materialnego rodzin, posiadających co najmniej troje dzieci jest Ogólnopolska Karta Dużej Rodziny. Umożliwia ona rodzinom uczestniczenie w programie zniżek i dodatkowych uprawnień w instytucjach prywatnych i publicznych. W 2021 r. w województwie warmińsko-mazurskim kartę posiadało 46 093 rodziny. Ich liczba w stosunku do roku 2018 zwiększyła się niemal 3-krotnie. Tego typu karty wydawane są również lokalnie. W badaniu ROPS z 2021 r. 29 gmin województwa warmińsko-mazurskiego wykazało wdrażanie na swoim terenie własnych Kart Dużej Rodziny.

Rządowe programy społeczne oraz rozbudowanie systemu świadczeń rodzinnych w istotny sposób wpłynęło na ograniczenie ubóstwa w rodzinach.

- ✓ Do takich wniosków skłania chociażby spadająca liczba rodzin korzystających z pomocy społecznej. W 2021 r. w województwie warmińsko-mazurskim świadczenia z pomocy społecznej przyznano 45 146 gospodarstwom domowym (spadek o 21 % w stosunku do 2018 r.).
- ✓ Analiza struktury beneficjentów pomocy społecznej według składu gospodarstw domowych wskazuje, że najliczniejszą grupę stanowią gospodarstwa jednoosobowe – to aż 54,2 %, dwuosobowe- 15,4 %, trzyosobowe- 10%, czterosobowe-9,7%, pięciosobowe- 6,3%, sześćosobowe i więcej- 4,4%. Należy podkreślić, iż prawie 58,1% ogółu osób korzystających z pomocy społecznej stanowią osoby korzystające długotrwale ze świadczeń pomocy społecznej (35 326 osób).
- ✓ W związku z powyższym można stwierdzić, że ubóstwo przestało być jednym z kluczowych czynników negatywnie wpływających na sytuację rodzin w regionie. Potwierdza to m.in. spadająca liczba dzieci korzystających z posiłku w ramach programu wieloletniego „Posiłek w szkole i w domu”. W 2021 r. wyniosła ona 16 544 dzieci i spadła o 45% w stosunku do roku 2018.

1.2. PROBLEMY OPIEKUŃCZO-WYCHOWAWCZE

- ✓ Problemy opiekuńczo-wychowawcze stanowią jedną z przesłanek do objęcia rodziny pomocą społeczną. W 2021 r. z powodu bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego w województwie warmińsko-mazurskim pomoc otrzymało 5 750 rodzin, co stanowi spadek o 30 % w stosunku do 2018 r.

Na wystąpienie problemów opiekuńczo-wychowawczych może wpłynąć szereg czynników dotyczących zarówno samego dziecka, jak i jego otoczenia. Wydaje się jednak, że w większości przypadków są one następstwem błędów wychowawczych i zaniedbań ze strony rodziców, a także występujących w rodzinach konfliktów, uzależnień czy przemocy.

- ✓ Formą przeciwdziałania problemom opiekuńczo-wychowawczym są programy profilaktyczne. Jednym z nich jest ogólnopolski program „Szkoła dla Rodziców i Wychowawców”. Jego głównym celem jest wspieranie rodziców i opiekunów w radzeniu sobie w codziennych kontaktach z dziećmi i młodzieżą poprzez rozwój kompetencji wychowawczych, do których należą m.in. umiejętności komunikacyjne, budowanie relacji, rozwiązywanie konfliktów. To także nauka dialogu i kształtowania więzi opartych na wzajemnym szacunku. W województwie warmińsko-mazurskim mamy 46 certyfikowanych realizatorów tego programu, którzy prowadzą szkolenia w jednostkach, takich jak: szkoły, poradnie psychologiczno-pedagogiczne, ośrodki pomocy społecznej. Z badań ankietowych, prowadzonych przez ROPS wynika, że tylko na terenie ok. 22 % gmin organizowane są zajęcia w ramach „Szkoły dla Rodziców i Wychowawców” a rocznie korzysta z nich kilkaset osób. W roku 2018 było to 688 osób, natomiast w okresie pandemii liczba ta spadła o ponad połowę (290 osób w 2020 r.). W 2021 r. 25 gmin i 4 powiaty zadeklarowały przeszkolenie w sumie 362 osób.

PORADNICTWO SPECJALISTYCZNE

- ✓ W przypadku wystąpienia problemów wychowawczych w rodzinach kluczowa jest dostępność poradnictwa specjalistycznego. Pomoc pedagogiczna jest relatywnie wysoko dostępna w najbliższym otoczeniu dziecka. W każdej szkole zatrudniony jest pedagog, który powinien wspierać dziecko, a także jego rodziców i nauczycieli w sytuacjach problemowych. Dużo gorzej sytuacja wygląda z pomocą psychologiczną, która jest przede wszystkim trudno dostępna. W oparciu o dane pozyskane z Kuratorium Oświaty w Olsztynie ustalono, że w roku szkolnym 2021/2022 tylko w ok. 20 % publicznych szkół podstawowych w województwie warmińsko-mazurskim zatrudniony był psycholog. W przypadku szkół ponadpodstawowych odsetek ten był jeszcze niższy.

- ✓ W roku szkolnym 2019/2020 z pomocy psychologiczno-pedagogicznej w placówkach oświatowych (poza specjalnymi i placówkami całodobowymi) na terenie województwa warmińsko-mazurskiego skorzystało:
  - 11 799 przedszkolaków czyli 25 % ogółu dzieci uczęszczających do przedszkoli i punktów przedszkolnych. W ramach tej pomocy ponad połowę stanowiły zajęcia logopedyczne, pozostałe to m.in. zajęcia rozwijające uzdolnienia, zajęcia korekcyjno-kompensacyjne i terapeutyczne.
  - 91 462 uczniów szkół podstawowych. Najczęściej były to zajęcia rozwijające uzdolnienia i zajęcia dydaktyczno-wyrównawcze, porady i konsultacje stanowiły 1/10 wsparcia o charakterze psychologiczno-pedagogicznym.
  - 20 949 uczniów szkół ponadpodstawowych. Najczęściej były to zajęcia związane z wyborem kierunku kształcenia i zawodu oraz porady i konsultacje. Niewielu uczniów, w skali województwa, skorzystało np. z zajęć rozwijających kompetencje emocjonalno-społeczne - tylko 660.
- ✓ Zapowiedzią pozytywnych zmian w powyższym zakresie wydaje się być wdrażany od 1 września 2022 roku pierwszy etap standaryzacji zatrudniania nauczycieli psychologów, pedagogów, logopedów, terapeutów pedagogicznych i pedagogów specjalnych. To narzucony przez ustawę minimalny wymiar zatrudniania nauczycieli specjalistów. Wprowadzają go przepisy Ustawy z dnia 12 maja 2022 r. o zmianie ustawy o systemie oświaty oraz niektórych innych ustaw.

Potrzeby w zakresie pomocy psychologicznej stale rosną m.in. za sprawą pandemii COVID-19. Obserwowany jest wzrost niewydolności wychowawczej rodziców. Tymczasem całe województwo boryka się z niedoborem specjalistów w tym zakresie.

- ✓ Jednostkami wyspecjalizowanym w udzielaniu pomocy psychologicznej dzieciom i młodzieży są publiczne poradnie psychologiczno-pedagogiczne, których w województwie warmińsko-mazurskim jest 26. Pełnią one funkcję wspomagającą placówki oświatowe w zakresie realizacji zadań dydaktycznych, wychowawczych i opiekuńczych. Niestety borykają się one z nadmiernym obciążeniem zadaniami, co wynika z dynamicznie rosnących potrzeb w obszarze diagnostyki i wsparcia specjalistycznego dzieci i młodzieży. Konsekwencją takiego przeciążenia systemu jest zbyt długie oczekiwanie na uzyskanie pomocy, które może wpływać na mniejszą efektywność udzielanego wsparcia. Szansą na poprawę tej sytuacji wydaje się być uruchomienie na Uniwersytecie Warmińsko-Mazurskim w Olsztynie kierunku Psychologia, który pierwszych absolwentów wykształci w połowie 2025 roku.
- ✓ Poza systemem oświaty pomoc psychologiczna w województwie dostępna jest w punktach informacyjno-konsultacyjnych, działających przy PCPR lub OPS. Jest to wsparcie w głównej mierze skierowane do osób uzależnionych i ich rodzin oraz ofiar i sprawców przemocy w rodzinie. W gminach, tego typu punkty działają z reguły przy Gminnych Komisjach Rozwiązywania Problemów Alkoholowych.

W niektórych z nich psycholog dostępny jest raz w tygodniu, w innych zaledwie raz w miesiącu.

- ✓ W gminach województwa warmińsko-mazurskiego w 2021 z poradnictwa specjalistycznego: prawnego, psychologicznego, rodzinnego skorzystało 4 890 rodzin (10 908 osób w tych rodzinach) tj. o 20 % mniej w stosunku do 2018 r. Ponadto w 2021 r., podobnie jak 4 lata wcześniej, na poziomie powiatu, w ramach poradnictwa specjalistycznego udzielono 5 789 porad dla ok. 2 tys. rodzin związanych z systemem pieczy zastępczej.
- ✓ Dane zawarte w opracowanych przez Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie dokumentach pn. „Infrastruktura pomocy społecznej” oraz „Ocena zasobów pomocy społecznej” wskazują, że w roku 2021 w województwie warmińsko-mazurskim działały 32 jednostki i punkty poradnictwa specjalistycznego w tym rodzinnego, z pomocy których skorzystały 2044 osoby. Natomiast w roku 2018 z pomocy 25 jednostek tego typu skorzystało 4021 osób.
- ✓ Obok poradnictwa specjalistycznego, osobom będącym w stanie kryzysu udzielana jest również pomoc w formie interwencji kryzysowej. Celem interwencji jest przywrócenie równowagi psychicznej i umiejętności samodzielnego radzenia sobie z problemami przez całe rodziny lub poszczególnych ich członków. Standard placówki określanej mianem „ośrodek interwencji kryzysowej” nie jest opisany definicyjnie, stąd dowolność nazywania w ten sposób różnorodnych podmiotów świadczących usługi w tym zakresie. Wg „Infrastruktury pomocy społecznej województwa warmińsko-mazurskiego” w 2021 r. na obszarze województwa działało 16 jednostek (ośrodków i punktów) świadczących usługi w zakresie interwencji kryzysowej.
- ✓ W 2021 r. wsparciem w formie interwencji kryzysowej zostało objętych 440 rodzin (1 272 osoby w tych rodzinach). W 2021 r. odnotowano wzrost liczby osób i rodzin objętych tą formą wsparcia w stosunku do roku 2020 – liczba rodzin wzrosła o 177, a liczba osób w rodzinach o 503.

1.3. PRZEMOC

- ✓ Według danych Komendy Wojewódzkiej Policji w Olsztynie w 2021 r. stwierdzono 1660 przypadków przestępstw czyli o 66 mniej niż w 2018 r. Na uwagę zasługuje liczba przestępstw przemocy seksualnej. W 2021 r. odnotowano 123 tego typu przypadki tj. o 5 mniej niż w 2018 r.
- ✓ Liczba rodzin, które w 2021 r. były objęte procedurą „Niebieskiej Karty” wyniosła 3 255, co stanowi spadek o niemal 30 % w stosunku do roku 2019.
- ✓ Liczba osób, co do których istniało podejrzenie, że zostały dotknięte przemocą w 2021 r. wyniosła 3 153 osoby (spadek o 35 % w stosunku do roku 2019). W tej grupie znajduje się 536 małoletnich, podczas, gdy w 2019 r. było ich 811.

- ✓ Spadła również liczba osób, wobec których istniało podejrzenie, że stosowały przemoc w rodzinie. W 2021 r. było ich 2 661 (w tym 92 % to mężczyźni) czyli o 34 % mniej niż w 2019 r.
- ✓ Do sprawców przemocy w rodzinie na poziomie powiatów kierowane są programy oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie, które w 2021 r. realizowało 16 na 21 powiatów (w tym 2 miasta na prawach powiatu). Zadania nie realizowało 5 powiatów: braniewski, giżycki, mławowski, ostródzki i szczycieński. Liczba osób uczestniczących w programach korekcyjno-edukacyjnych dla sprawców przemocy w województwie warmińsko-mazurskim spada. W roku 2021 ukończyły je 234 osoby tj. o 17 % mniej niż w 2019 r.
- ✓ We wszystkich powiatach województwa warmińsko-mazurskiego funkcjonują placówki, w których osoby uwikłane w przemoc mogą uzyskać pomoc.
Do głównych z nich należą:
  - 3 specjalistyczne Ośrodki Wsparcia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie działające w Olecku, Olsztynie i Elblągu;
  - 1 Ośrodek dla Osób Pokrzywdzonych Przepięstwem w Elblągu.
- ✓ Specjalistyczne ośrodki wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie w roku 2021 udzieliły pomocy łącznie 110 osobom, w tym 60 dzieci. Liczby te znacząco spadły w stosunku do roku 2019 (o ponad ¼), przy czym spadek ten nastąpił już w roku 2020. W kolejnym roku liczba osób objętych pomocą przez specjalistyczne ośrodki wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie pozostała na tym samym poziomie.
- ✓ Należy przypuszczać, że tak dynamiczne spadki, które w obszarze przemocy wykazują statystyki, nie obrazują rzeczywistej skali tego zjawiska, na co z pewnością wpływ miała pandemia. Związane z nią obostrzenia i dodatkowe zadania, w które zaangażowani byli funkcjonariusze służb wywołały tendencję spadkową w liczbie przyjętych zgłoszeń i przeprowadzonych interwencji. Efektem prawdopodobnego nieujawnienia znacznej części problemów związanych m.in. z przemocą w rodzinie, może być ich lawinowy wzrost w kolejnych latach. W konsekwencji zwiększy się skala potrzeb w odniesieniu do specjalistycznej i długotrwałej pomocy, której będą wymagały ofiary przemocy domowej.

ZESPOŁY INTERDYSCYPLINARNE

- ✓ Elementem systemu wsparcia rodzin dotkniętych przemocą są działające w gminach Zespoły Interdyscyplinarne powoływane na podstawie Ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie. Ich podstawowym zadaniem jest integrowanie i koordynowanie działań podmiotów działających na rzecz ochrony ofiar przemocy w rodzinie oraz specjalistów w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie.
- ✓ W lipcu 2021 r. Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej zainicjował działalność wojewódzkiej grupy roboczej ds. funkcjonowania zespołów interdyscyplinarnych, do której zaprosił osoby zajmujące się przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie

w województwie warmińsko-mazurskim. Utworzenie ww. grupy miało na celu umożliwienie wymiany doświadczeń – „dobrych praktyk” oraz opracowanie jednolitego modelu pracy ZI w województwie warmińsko-mazurskim. Do udziału w grupie zgłosiło się 76 osób z terenu całego województwa.

Działania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie realizowane są przez Samorząd Województwa w oparciu o zapisy „Wojewódzkiego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie w Województwie Warmińsko-Mazurskim na lata 2021-2026”.

- ✓ Program ukierunkowany jest przede wszystkim na zadania mające na celu zmniejszenie skali zjawiska przemocy w rodzinie w województwie warmińsko-mazurskim poprzez rozwój programów profilaktycznych, udzielanie profesjonalnej pomocy osobom doznającym przemocy oraz zintensyfikowanie działań ukierunkowanych na osoby stosujące przemoc. Samorząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego promuje realizację takich inicjatyw oraz wspiera je poprzez udzielanie dofinansowania w ramach otwartych konkursów ofert.
- ✓ Istotnym elementem systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie są kompetencje osób pracujących w tym obszarze. Szkolenia do nich skierowane inicjuje i dofinansowuje Samorząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego. W 2021 r. w szkoleniu pn. „Etapy pracy z osobami doznającymi przemocy w rodzinie i stosującymi przemoc w rodzinie” uczestniczyło 120 osób, wśród których znaleźli się pracownicy socjalni, członkowie gminnych komisji RPA, asystenci rodziny, policjanci, kuratorzy sądowi i zawodowi.
- ✓ Dane przekazane przez Komendę Wojewódzką Policji w Olsztynie wskazują, iż czynnikiem przyczyniającym się do występowania zjawiska przemocy w rodzinie jest nadużywanie alkoholu. W 2021 r. ponad połowa osób podejrzanych o stosowanie przemocy w rodzinie znajdowała się pod wpływem alkoholu.

1.4. UZALEŻNIENIA

- ✓ Liczba osób leczonych z powodu uzależnienia od alkoholu i uzależnień krzyżowych w placówkach stacjonarnych w 2021 roku zmalała o 34 % w stosunku do roku 2019, na co wpłynąć mogła pandemia i ograniczony dostęp do leczenia uzależnień.
- ✓ Na terenie województwa warmińsko-mazurskiego na dzień 31 grudnia 2021r. opiekę stacjonarną w zakresie leczenia uzależnienia od alkoholu świadczyło 10 podmiotów, w tym: 7 szpitali psychiatrycznych i ośrodków leczenia uzależnień oraz 3 szpitale ogólne posiadające w strukturze oddziały leczenia uzależnień/wydzielone przedsiębiorstwa w zakresie leczenia uzależnień.
- ✓ Opieka stacjonarna oraz ambulatoryjna jest uzupełniana terapią dzienną. Pacjenci z problemem uzależnienia od alkoholu mogą uzyskać wsparcie

w 7 funkcjonujących na terenie województwa warmińsko-mazurskiego dziennych ośrodkach leczenia odwykowego, z usług których w 2021 r. skorzystały 564 osoby (o 33 osoby mniej niż w 2019 r.)

- ✓ Pomoc osobom uzależnionym od alkoholu w województwie warmińsko-mazurskim świadczą również 34 podmioty ogólnopsychiatryczne. W 2021 roku odnotowano spadek liczby osób przez nie leczonych o 25 % w stosunku do 2019 roku, w którym z leczenia skorzystało 1917 osób.

W najbliższych latach podobnie, jak w przypadku przemocy, również w obszarze uzależnień należy oczekiwać pogłębienia się skali problemu, co będzie konsekwencją utrudnień w dostępie do pomocy specjalistycznej, spowodowanych przez pandemię.

- ✓ Grupą szczególnie narażoną na niebezpieczeństwo rozwoju uzależnień jest młodzież, której doświadczenia z używaniem substancji psychoaktywnych, w wielu przypadkach są zaawansowane, na co wskazują wyniki badania ankietowego ESPAD¹.
- ✓ W 2021 r. na terenie województwa warmińsko-mazurskiego zrealizowano badanie ankietowe w ramach międzynarodowego projektu ESPAD na reprezentatywnej próbie uczniów pierwszych klas (wiek: 15-16 lat) i trzecich klas (wiek: 17-18 lat) szkół średnich województwa warmińsko-mazurskiego. Celem badania był pomiar natężenia zjawiska używania przez młodzież substancji psychoaktywnych, ale także ocena czynników wpływających na rozpowszechnienie, ulokowanych zarówno po stronie popytu na substancje, jak i ich podaży.
- ✓ Z badania wynika, że napoje alkoholowe są najbardziej rozpowszechnioną substancją psychoaktywną wśród młodzieży. Chociaż raz w ciągu całego swojego życia piło 75,5% uczniów z młodszej grupy i 89,7% uczniów ze starszej grupy. Picie napojów alkoholowych jest na tyle rozpowszechnione, że w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem piło 40,3% piętnasto-szesnastolatków i 67,2% siedemnasto-osiemnastolatków.
- ✓ Wysoki odsetek badanych przyznało się do przekraczania progu nietrzeźwości. W czasie ostatnich 30 dni przed badaniem, chociaż raz upiło się 13,1% uczniów z młodszej grupy i 21,5% ze starszej grupy wiekowej. W czasie całego życia ani razu nie upiło się tylko 66,6% uczniów młodszych i 39,6% uczniów starszych. Palenie tytoniu jest zachowaniem mniej powszechnym.

---

¹ Używanie alkoholu i narkotyków przez młodzież szkolną. Raport z badań ankietowych zrealizowanych w województwie warmińsko-mazurskim w 2021” Europejski program badań ankietowych w szkołach ESPAD Warszawa 2021

Większość młodzieży jest dobrze zorientowana w zakresie ryzyka szkód zdrowotnych i społecznych związanych z używaniem substancji psychoaktywnych. O stopniu ryzyka, według ocen respondentów, decyduje bardziej nasilenie używania, niż rodzaj substancji. Oczekiwania wobec alkoholu oraz marihuany i haszyszu formułowane przez młodzież szkolną odwołują się w większym stopniu do pozytywnych konsekwencji niż ewentualnych szkód.

- ✓ Uwagę zwraca wysoki poziom dostępności napojów alkoholowych przejawiający się w ocenach respondentów. Warto dodać, że w lipcu 2021 roku Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie przeprowadził badanie na temat dostępności alkoholu w gminach województwa warmińsko-mazurskiego. Wynika z niego, że w województwie warmińsko-mazurskim jedynie 15 gmin wprowadziło ograniczenie nocnej sprzedaży alkoholu. Stanowi to 13% wszystkich 116 gmin.

PROFILAKTYKA UZALEŻNIEŃ

- ✓ Kluczową rolę dla ograniczania problemu uzależnień pełni profilaktyka, która jest realizowana w trzech obszarach:
  - uniwersalnym, na który składają się szkolne i pozaszkolne programy profilaktyczne skierowane do ogółu dzieci, młodzieży, nauczycieli i opiekunów.
  - selektywnym, które są nakierowane na uczniów z grup podwyższonego ryzyka np. eksperymentujących z substancjami psychoaktywnymi lub pochodzących z rodzin z problemem uzależnienia.
  - wskazującym, ukierunkowanym na grupy szczególnie zagrożone rozwojem problemów wynikających z używania substancji psychoaktywnych, w związku z uwarunkowaniami biologicznymi, psychologicznymi czy społecznymi.

Liczba odbiorców programów profilaktycznych od kilku lat maleje. Szczególnie w okresie pandemii nastąpił radykalny spadek w tym zakresie. Nie sprawdził się zdalny sposób realizacji tego typu działań.

Samorząd województwa realizuje zadania w obszarze profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych zawarte w „Warmińsko-Mazurskim Programie Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Przeciwdziałania Narkomanii na lata 2022-2026”.

- ✓ W 2021 roku Samorząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego, w ramach otwartego konkursu ofert, przekazał środki finansowe na dofinansowanie zadań z zakresu wychowania w trzeźwości i przeciwdziałania alkoholizmowi, realizowanych przez organizacje pozarządowe w kwocie 66 410,02 zł. W ramach tych środków zrealizowano szereg programów profilaktycznych, z których w 2021 roku skorzystały łącznie 333 osoby.

- ✓ Ponadto w ramach zadań z zakresu profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych, samorząd województwa co roku przyznaje dotację na zadanie pn. „Podnoszenie kwalifikacji pracowników lecznictwa odwykowego w województwie warmińsko-mazurskim”. W 2021 r. dotację w wysokości 84 440 zł otrzymał Szpital Psychiatryczny SPZOZ w Węgorzewie, którą przeznaczono na przeprowadzenie 11 szkoleń indywidualnych oraz superwizje programów terapeutycznych w 21 placówkach. Z dofinansowania szkoleń podnoszących kwalifikacje korzystały osoby zajmujące się leczeniem uzależnień od różnych substancji psychoaktywnych.
- ✓ Do działań podejmowanych lokalnie, zmierzających do ograniczania szkód wynikających ze spożywania alkoholu, w tym także przemocy w rodzinie należą kampanie oraz przedsięwzięcia edukacyjno-informacyjne, których liczba w okresie pandemii (lata 2020-2021) radykalnie spadła. Podobnie wygląda sytuacja w przypadku liczby uczestników szkoleń podnoszących kwalifikacje kadry lecznictwa odwykowego i uzależnień czy liczby szkoleń, spotkań, konferencji z zakresu upowszechniania skutecznych metod profilaktycznych (w tym dla przedstawicieli gmin).

SPEKTRUM PŁODOWYCH ZABURZEŃ ALKOHOLOWYCH – FASD

- ✓ Spożywanie napojów alkoholowych przez kobiety będące w ciąży nie pozostaje obojętne dla nienarodzonego dziecka, a konsekwencje jakie wiążą się z prenatalną ekspozycją na alkohol mogą dotyczyć zmian fizykalnych i zdrowotnych, jak i funkcjonowania psychicznego i społecznego, określanych jako Spektrum Płodowych Zaburzeń Alkoholowych (FASD).
- ✓ FASD polega na uszkodzeniu mózgu dziecka. W związku z tym mogą u niego wystąpić poważne deficyty rozwojowe. Ponadto może dojść do uszkodzenia organów wewnętrznych. W takim przypadku dziecko otrzymuje pomoc medyczną i jest zwykle objęte wczesną interwencją ze względu na upośledzenie umysłowe lub inne deficyty. Inaczej sytuacja wygląda w przypadku mniej oczywistych symptomów FASD, do których należą problemy szkolne i wychowawcze.
- ✓ W Europie FASD jest najbardziej rozpowszechnionym niegenetycznym zaburzeniem neurorozwojowym. Brakuje danych statystycznych wskazujących na skalę występowania FASD w województwie warmińsko-mazurskim, natomiast szacuje się, że w Polsce rodzi się z tym zaburzeniem rocznie ok. 9 tys. noworodków. Prawdopodobnie nawet 80% dzieci i młodzieży dotkniętych tym zaburzeniem wychowuje się poza rodzinami biologicznymi – w rodzinach adopcyjnych i zastępczych oraz w placówkach opiekuńczo-wychowawczych. Większość tych dzieci rodzi się w rodzinach z problemem alkoholowym, o niskim statusie społecznym. Te dzieci, które pozostaną „przy rodzicach” bywają narażone na działanie przemocy, zaniedbania w zakresie wielu życiowych potrzeb, wzrastają wśród niekorzystnych wzorców społecznych.

- ✓ Wczesna diagnoza FASD daje dzieciom szansę na pomoc od urodzenia. Pomoc ta powinna zmieniać się wraz ze zmianami rozwojowymi jakie osiąga dziecko. Wczesna diagnoza daje również szansę na właściwą edukację.

Większość dzieci cierpiących na FASD pozostaje niezdiagnozowana. Wynika to z trudności we właściwym rozpoznaniu tego zaburzenia. Jego zidentyfikowanie wymaga złożonych i wielospecjalistycznych badań, a także stosownego zaplecza technicznego i kadrowego, które powinien posiadać punkt czy ośrodek diagnostyczny.

- ✓ W województwie warmińsko-mazurskim mamy do czynienia z deficytem zarówno specjalistów zajmujących się diagnozowaniem FASD, jak również brakiem jednostek świadczących kompleksowe usługi w tym zakresie.
- ✓ W 2019 roku Warmińsko-Mazurski Ośrodek Adopcyjny w Olsztynie rozszerzył swoją działalność o zadanie „Diagnoza i specjalistyczne wsparcie dzieci z objawami/cechami FASD oraz ich rodzin”. Mimo usilnych starań, by każdemu dziecku zgłoszonemu do przysposobienia znaleźć odpowiednią rodzinę przysposabiającą, dla dzieci, które w dokumentach mają informację o prenatalnej ekspozycji na alkohol, takich rodzin znajdowanych jest niewiele. Kandydaci na przysposabiających mają coraz większą świadomość potencjalnych problemów rozwojowych dzieci obciążonych FASD, co stanowi istotną barierę dla zawiązywania adopcji. W 2020 roku sporządzono 4 opinie w kierunku FASD, następnie badania zostały zawieszono z powodu panującej pandemii i nie wykonywano ich w 2021 roku.
- ✓ Wyzwaniem pozostaje stałe podnoszenie świadomości społecznej na temat skutków spożywania alkoholu, szczególnie przez kobiety w okresie rozrodczym, jak również tworzenie warunków do prowadzenia diagnozy FASD oraz terapii dzieci dotkniętych tym zaburzeniem.

1.5. ZABURZENIA PSYCHICZNE

- ✓ Odsetek dzieci i młodzieży wykazującej zaburzenia psychiczne, w stopniu wymagającym pomocy profesjonalnej w Polsce wynosi co najmniej 9%, co oznacza, że pomocy systemu leczenia psychiatrycznego i psychologicznego wymaga około 630 000 dzieci i młodzieży poniżej 18 roku życia.
- ✓ Szczególnie trudna sytuacja dotyczy opieki psychiatrycznej dla dzieci i młodzieży. Z powodu braku placówek i zbyt małej liczby psychiatrów (tylko jedenastu na ponad 261 tys. dzieci i młodzieży województwie warmińsko-mazurskim), w większości powiatów korzystają one z placówek dla dorosłych lub w ogóle nie korzystają z pomocy.
- ✓ Wyniki kontroli przeprowadzonych przez NIK zawarte w raporcie pn. „Dostępność leczenia psychiatrycznego dla dzieci i młodzieży (w latach 2017-2019)” wskazują, że w 2019 roku województwo warmińsko-mazurskie było w czwórcie

najniżej plasujących się województw w zakresie dostępności lekarzy psychiatrii dziecięcej:

- na 1 tysiąc pacjentów małych dzieci przypadało 1,57 lekarza psychiatrii dzieci i młodzieży,
- w okresie objętym kontrolą w województwie funkcjonował tylko 1 stacjonarny oddział psychiatryczny udzielający świadczeń psychiatrycznych dla dzieci (32 łóżka),
- 4 świadczeniodawców udzielało świadczeń psychiatrycznych dla dzieci i młodzieży w trybie ambulatoryjnym,
- nie było świadczeniodawców udzielających świadczeń psychiatrycznych dla dzieci i młodzieży w warunkach dziennych.

Zaburzenia zdrowia psychicznego sprawiają, że coraz większa liczba dzieci i młodzieży podejmuje próby samobójcze.

- ✓ Polska należy do krajów znajdujących się w czołówce państw, w których odnotowuje się najwyższy odsetek samobójstw wśród młodych osób (w 2020 roku odnotowano 843 przypadki zamachów samobójczych osób do 18 roku życia, z czego 107 zakończonych śmiercią). W województwie warmińsko-mazurskim dużą grupę wśród młodych ludzi podejmujących próby samobójcze są tak zwani „młodzi dorośli“, czyli osoby pomiędzy 19 a 24 rokiem życia.
- ✓ Rośnie liczba osób doświadczających uzależnień behawioralnych, tj.: zaburzenia uprawiania hazardu, zespół uzależnienia od Internetu oraz inne zachowania kompulsywne – w szkołach szczególnie niebezpieczne są e-uzależnienia, które często przeradzają się w cyberprzemoc.
- ✓ W 2018 roku co dziesiąty uczeń dostał obraźliwą wiadomość od swojego rówieśnika, nierzadko połączoną z rozpowszechnieniem swojego wizerunku na zdjęciu lub filmie, którego nie chciał upubliczniać.
- ✓ Jednocześnie, już nieco ponad połowa dzieci w wieku od 0 do 6 lat (54%) korzysta z urządzeń mobilnych, takich jak smartfon, tablet, smartwatch czy laptop – większość z nich średnio godzinę dziennie. Wiek dziecka jest skorelowany z korzystaniem z urządzeń mobilnych – im starsze dzieci, tym więcej z nich korzysta z urządzeń mobilnych.
- ✓ Izolacja społeczna wymuszona pandemią COVID-19, nasiliła jeszcze problemy, z którymi borykają się obecnie dzieci i młodzież. Kontakty rówieśnicze przeniosły się w zwiększonym zakresie do wirtualnej rzeczywistości. Dla 29% dzieci był to jedyny sposób, w jaki utrzymywały relacje ze sobą. Okazuje się, że to właśnie spotkań z rówieśnikami najbardziej brakowało uczniom w okresie pandemii (taką potrzebę zadeklarowało aż 64% z nich). Z badania „Dzieci w pandemii” wynika, że izolacja była trudnym emocjonalnie czasem dla uczniów. U 75% dzieci częściej niż wcześniej zdarzały się negatywne reakcje emocjonalne – przejawy złości, obrażanie się, nie przestrzeganie poleceń czy zamykanie się w sobie. Ponad połowa respondentów uznała, że w okresie pandemii samopoczucie ich dziecka

pogorszyło się. Pomimo tego zaledwie 5% rodziców zadeklarowało, że korzysta z pomocy psychologicznej dla dziecka, a aż 68% w ogóle nie rozważało takiej ewentualności. Niepokoić może fakt, jak wiele negatywnych emocji towarzyszyło dzieciom i często był to dla nich stan permanentny. Co czwarte dziecko (28%) przyznało, że stale lub często jest rozłószczone, co piąte odczuwa stale/częste przygnębienie, osamotnienie czy smutek.

Problemy związane ze zdrowiem psychicznym urastają obecnie do rangi jednego z największych zagrożeń dla rozwoju dzieci i młodzieży, stanowiąc wyzwanie zarówno dla środowiska rodzinnego, szkolnego, jak i systemu opieki zdrowotnej w Polsce.

- ✓ Kryzysy psychiczne i związane z nimi zapotrzebowanie na pomoc specjalistyczną w największej skali dotyczy pieczy zastępczej i przebywających w niej dzieci. Bagaż traumatycznych doświadczeń z jakimi trafiają one pod opiekę rodzin zastępczych lub placówek opiekuńczo-wychowawczych sprawia, że leczenie psychiatryczne jest w wielu przypadkach niezbędne. Ograniczony dostęp do tego typu pomocy skutkuje pogłębianiem się problemów, dlatego konieczne jest wypracowanie szczególnych rozwiązań dla dzieci i młodzieży przebywającej w pieczy zastępczej, które ułatwią udzielenie im specjalistycznego wsparcia.

1.6. NIEPEŁNOSPRAWNOŚĆ

- ✓ Według ostatniego Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań w 2021 na terenie województwa warmińsko-mazurskiego zamieszkiwało 209 200 osób z niepełnosprawnościami, które stanowiły ok. 15 % mieszkańców województwa. W stosunku do danych uzyskanych w wyniku poprzedniego spisu z 2011 r. oznacza to wzrost o niemal 12 tys. osób. Warto zauważyć, że przy ogólnym spadku liczby ludności województwa, wzrost liczby osób z niepełnosprawnościami oznacza, że stanowią one coraz większy odsetek mieszkańców regionu. Znaczący udział w kształtowaniu się tej niekorzystnej tendencji ma zwiększająca się liczba dzieci z niepełnosprawnościami.
- ✓ Niepełnosprawność może być jednym z głównych powodów przyznania świadczeń z pomocy społecznej. W 2021 r. z tego powodu wsparcie uzyskało 15 298 gospodarstw domowych. Liczba osób, którym przyznano świadczenia z tytułu niepełnosprawności z roku na rok maleje - w stosunku do roku 2018 spadła o 26 %.
- ✓ Jednym ze świadczeń pomocy społecznej przyznawanych w przypadku niepełnosprawności jest świadczenie pielęgnacyjne, które przysługuje matce albo ojcu, opiekunowi faktycznemu dziecka, osobie będącej rodziną zastępczą spokrewnioną (dziadkowie, rodzeństwo), innym osobom, na których zgodnie z przepisami kodeksu rodzinnego i opiekuńczego ciąży obowiązek alimentacyjny,

jeżeli nie podejmują lub rezygnują z zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej w celu sprawowania opieki nad poważnie niepełnosprawnym członkiem rodziny. Warto zauważyć, że przy ogólnej tendencji spadkowej w liczbie przyznawanych świadczeń z pomocy społecznej jest to jedno z niewielu świadczeń, które jest coraz częściej przyznawane. W roku 2021 przyznano je 106 807 osobom, co stanowi wzrost o 36 % w stosunku do 2018 r.

- ✓ Zgodnie z informacjami z powiatowych centrów pomocy rodzinie na terenie województwa warmińsko-mazurskiego na koniec 2021 roku funkcjonowało 147 ośrodków i punktów wsparcia świadczących specjalistyczne, terapeutyczne i opiekuńcze usługi dla osób z niepełnosprawnościami i ich rodzin. W porównaniu do roku 2018 ich liczba zwiększyła się o 11 podmiotów. Ponadto wzrosła liczba osób korzystających z usług ww. ośrodków i punktów o blisko 10 tys. (z 32,4 tys. do 41,6 tys. osób).
- ✓ Choroba bądź niepełnosprawność, dotycząca członków rodziny, jest dla niej trudnym i wymagającym poświęcenia doświadczeniem, szczególnie jeśli dotyczy dzieci. W związku z tym ogromnie ważny jest dostęp do usług, umożliwiających zapobieganie niepełnosprawności i ograniczanie jej skutków.

DZIECI Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIAMI

- ✓ Z informacji zebranych z powiatowych centrów pomocy rodzinie wynika, że na koniec 2021 roku na terenie 10 powiatów województwa warmińsko-mazurskiego funkcjonowało 16 ośrodków i punktów wczesnej interwencji dla dzieci zagrożonych niepełnosprawnością. Z usług tych ośrodków skorzystało 1 958 osób, co stanowi wzrost o 52 % w stosunku do roku 2020. W porównaniu do 2018 roku przybyły 3 nowe ośrodki a liczba osób z nich korzystających spadła o 48 %, co mogło być skutkiem trwającej pandemii. Zwiększyła się natomiast liczba korzystających z nich osób z niepełnosprawnościami, która w 2021 r. wyniosła 779.
- ✓ W 2021 roku w województwie warmińsko-mazurskim 17 powiatów: bartoszycki, braniewski, działdowski, elbląski, ełcki, giżycki, gołdapski, iławski, kętrzyński, lidzbarski, nidzicki, olecki, olsztyński, ostródzki, piski, szczycieński i m. Olsztyn wdrożyło program kompleksowego wsparcia dla rodzin „Za życiem” na rzecz wczesnego wykrywania wad rozwojowych i rehabilitacji dzieci z niepełnosprawnościami oraz zagrożonych niepełnosprawnością. W 2021 r. programy w tym zakresie wdrożyło o 7 powiatów więcej niż w roku 2018.
- ✓ Zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej z dnia 24 sierpnia 2017 r. w sprawie organizowania wczesnego wspomaganie rozwoju dzieci i w związku z art. 127 ust. 5 ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe, w publicznych i niepublicznych: przedszkolach i szkołach podstawowych, w tym specjalnych, innych formach wychowania przedszkolnego, ośrodkach szkolno-wychowawczych, ośrodkach rewalidacyjno-wychowawczych, poradniach psychologiczno-pedagogicznych, działają zespoły wczesnego wspomaganie. Tworzy się je w celu pobudzenia psychoruchowego i społecznego rozwoju

- dziecka, od chwili wykrycia niepełnosprawności do podjęcia nauki w szkole, prowadzonego bezpośrednio z dzieckiem i jego rodziną – na wniosek rodziców, na podstawie opinii wydanej przez poradnię psychologiczno-pedagogiczną.
- ✓ Z informacji uzyskanych z Kuratorium Oświaty w Olsztynie wynika, że z roku na rok wzrasta liczba dzieci korzystających z usług tych zespołów. W roku 2021 skorzystało z nich 2 430 dzieci, to jest więcej o 239 osób w porównaniu do 2018 r.
  - ✓ Zespoły wczesnego wspomaganie prowadzą terapię logopedyczną, psychologiczną, pedagogiczną, integrację sensoryczną oraz rehabilitację ruchową. Zajęcia prowadzone są indywidualnie i/lub grupowo. Programy wsparcia dla rodziców realizowane są przez psychologów, pedagogów, pracowników socjalnych i obejmują: instruktaż, konsultacje z lekarzami (neurologiem dziecięcym, psychiatrą dziecięcym, lekarzem rehabilitacji), poradnictwo rodzinne polegające na pomocy rodzicom w procesie adaptacji do warunków życia, wynikających z wychowywania niepełnosprawnego dziecka, a także uczestnictwo w grupach wsparcia.
  - ✓ W 2021 r. w ponad 1,6 tys. placówkach oświatowych województwa warmińsko-mazurskiego kształciło się ponad 10 tys. osób z niepełnosprawnościami. W porównaniu do roku 2018 ich liczba wzrosła. Wszyscy uczniowie, w tym posiadający orzeczenie poradni psychologiczno-pedagogicznej, objęci byli wsparciem psychologiczno-pedagogicznym przez specjalistów zatrudnionych w szkołach i placówkach oświatowych.
  - ✓ W województwie warmińsko-mazurskim działają 23 Specjalne Ośrodki Szkolno-Wychowawcze, do których (na dzień 31.12.2021 r.) uczęszczało 783 dzieci i młodzieży, z orzeczeniem o potrzebie kształcenia specjalnego, w ramach obowiązku szkolnego na poziomie przedszkolnym, szkoły podstawowej i szkoły ponadpodstawowej, co stanowi wzrost o blisko 12 % w stosunku do roku 2018.
  - ✓ Ponadto w regionie funkcjonuje 8 Ośrodków Rewalidacyjno-Wychowawczych, które umożliwiają 354 wychowankom z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu głębokim lub znacznym, realizację obowiązku szkolnego, a także 9 Ośrodków Rehabilitacyjno-Edukacyjno-Wychowawczych (OREW w Działdowie, Giżycku, Mikołajkach, Nidzicy, Biskupcu, Ostródzie, Piszcu, Elblągu i Olsztynie). W tym zakresie nie odnotowano większych zmian w stosunku do 2018 r.
  - ✓ W 2021 roku Departament Europejskiego Funduszu Społecznego Urzędu Marszałkowskiego Województwa Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie, w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2014-2020, zrealizował projekty na rzecz zwiększenia dostępności i jakości edukacji przedszkolnej oraz wyrównywania szans edukacyjnych dzieci i młodzieży z niepełnosprawnościami. W wyniku tych działań wsparciem zostało objętych łącznie 159 osób z niepełnosprawnościami.

2. DIAGNOZA SYSTEMU WSPIERANIA RODZINY

Zgodnie z Ustawą wspieranie rodziny jest prowadzone za jej zgodą i aktywnym udziałem, z uwzględnieniem zasobów własnych oraz źródeł wsparcia zewnętrznego. Jego celem jest przywrócenie rodzinie zdolności do wypełniania funkcji opiekuńczo-wychowawczych. Wspieranie rodziny prowadzone jest w formie pracy z rodziną oraz pomocy w opiece i wychowaniu dziecka.

2.1. PRACA Z RODZINĄ

- ✓ Praca z rodziną stanowi pierwszą, określoną w Ustawie, formę wspierania rodziny przeżywającej trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych, która należy do kompetencji gminy. Ustawodawca przewidział możliwość jej prowadzenia również w przypadku czasowego umieszczenia dziecka poza rodziną.
- ✓ Głównymi formami pracy z rodziną są: konsultacje i poradnictwo specjalistyczne, terapia i mediacja, usługi dla rodzin z dziećmi (w tym usługi opiekuńcze i specjalistyczne), pomoc prawna (szczególnie w zakresie prawa rodzinnego), jak również organizowanie dla rodzin spotkań (grup wsparcia i grup samopomocowych), mających na celu wymianę ich doświadczeń oraz zapobieganie izolacji. W województwie warmińsko-mazurskim praca z rodziną jest prowadzona we wszystkich formach wskazanych w Ustawie.
- ✓ W jednostkach organizacyjnych pomocy społecznej na terenie województwa warmińsko-mazurskiego zatrudniani są specjaliści, którzy prowadzą pracę z rodziną. W 112 ośrodkach pomocy społecznej i 4 centrach usług społecznych oraz 19 powiatowych centrach pomocy rodzinie, według stanu na 31 grudnia 2021 roku na umowę o pracę zatrudnionych było łącznie 3 197 osób, co stanowi spadek w stosunku do 2018 r. o 116 osób.
- ✓ W 2021 roku 15 gmin (o 6 więcej niż w 2018 r.) nie spełniało ustawowego wymogu zatrudniania przez ośrodek pomocy społecznej i centrum usług społecznych pracowników socjalnych proporcjonalnie do liczby ludności gminy w stosunku: jeden pracownik socjalny zatrudniony na 2000 mieszkańców lub proporcjonalnie do liczby rodzin i osób samotnie gospodarujących w stosunku jeden pracownik socjalny na nie więcej niż 50 rodzin i osób samotnie gospodarujących.

ASYSTENCI RODZINY

- ✓ Nieocenioną rolę we wspieraniu rodzin z dysfunkcjami pełnią asystenci rodziny, których wsparcie najczęściej kierowane jest do rodzin przeżywających trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych m.in. z powodu spożywania alkoholu. Do zadań asystenta rodziny należy m.in.: opracowanie i realizacja planu pracy z rodziną, udzielanie pomocy rodzinom w poprawie ich sytuacji życiowej, w tym w zdobywaniu umiejętności prawidłowego prowadzenia gospodarstwa domowego, rozwiązywaniu problemów socjalnych, psychologicznych

i wychowawczych z dziećmi, a także motywowanie do udziału w zajęciach grupowych dla rodziców, mających na celu kształtowanie prawidłowych wzorców rodzicielskich i umiejętności psychospołecznych. Niezwykle ważnym zadaniem asystentów rodziny jest udzielanie wsparcia dzieciom, w szczególności poprzez udział w zajęciach psychoedukacyjnych oraz podejmowanie działań interwencyjnych i zaradczych w sytuacji zagrożenia bezpieczeństwa dzieci i rodzin.

- ✓ W latach 2018-2021 liczba asystentów rodziny utrzymywała się w przedziale 170-180 osób, rosnąc lub malejąc w zależności od roku, natomiast wyraźnie wzrosła liczba rodzin, z którymi pracują asystenci rodziny.

W 2021 r. z usług asystentów rodziny skorzystało 2 117 rodzin, co stanowi wzrost w stosunku do roku 2018 o 27 %. W rezultacie wzrosła też liczba rodzin, przypadających na 1 asystenta – w 2021 r. było ich 12 (o dwie więcej niż w 2018 r.). Obrazuje to rosnące potrzeby mieszkańców województwa w zakresie wsparcia socjalnego i psychoedukacyjnego.

- ✓ Tymczasem w 90 % gmin województwa warmińsko-mazurskiego zatrudniony jest co najwyżej 1 lub 2 asystentów rodziny, natomiast 4 gminy nie wykazały na koniec 2021 r. ani jednego asystenta.
- ✓ Kluczową przesłanką do objęcia rodziny wsparciem asystenta jest jej bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych. W 2021 r. z tego powodu pomoc społeczną przyznano 5 750 rodzinom. Porównanie tej liczby z ilością rodzin, które skorzystały z usług asystentów rodziny w 2021 r. prowadzi do wniosku, że w najlepszym razie tylko 37 % rodzin z problemami opiekuńczo-wychowawczymi znajdowało się pod opieką asystentów rodziny.
- ✓ Należy dodać, że ok. 14 % rodzin współpracujących z asystentami rodziny jest do tego zobowiązanych przez sąd. Liczba takich rodzin z roku na rok wzrasta.

2.2. POMOC W OPIECE I WYCHOWANIU DZIECKA

- ✓ Pomoc w opiece i wychowaniu dziecka jest drugą z przewidzianych w Ustawie form wspierania rodziny.
- ✓ Pomoc z tego zakresu może być świadczona za sprawą rodziny wspierającej, którą stanowią osoby z bezpośredniego otoczenia dziecka. Rodzina wspierająca, na podstawie umowy zawartej z gminą, w której zamieszkuje rodzina wspierana, przy współpracy asystenta rodziny, pomaga rodzinie przeżywającej trudności w opiece i wychowaniu dziecka w prowadzeniu gospodarstwa domowego oraz kształtowaniu i wypełnianiu podstawowych ról społecznych. Przysługuje jej zwrot kosztów związanych z udzielaniem pomocy. W województwie warmińsko-mazurskim, jak dotąd, żadna rodzina nie podjęła się pełnienia funkcji rodziny wspierającej.

PLACÓWKI WSPARCIA DZIENNEGO

- ✓ Instytucjami świadczącymi pomoc w opiece i wychowaniu dziecka są placówki wsparcia dziennego, które zapewniają nieodpłatny i dobrowolny pobyt dziecka (za wyjątkiem sytuacji, w której dziecko skieruje sąd).
- ✓ Placówki wsparcia dziennego mogą być prowadzone w każdej z poniżej wskazanych form osobno lub łącznie:
  - opiekuńczej (koła zainteresowań, świetlice, kluby i ogniska wychowawcze): zapewniające opiekę i wychowanie, pomoc w nauce, organizację czasu wolnego;
  - specjalistycznej: realizujące zajęcia socjoterapeutyczne, korekcyjne, kompensacyjne, logopedyczne, a także terapie indywidualne (psychoterapię, socjoterapię, terapię pedagogiczną);
  - pracy podwórkowej realizowanej przez wychowawcę: podejmujące działania animacyjne i socjoterapeutyczne.
- ✓ Na koniec 2021 r. w gminach województwa warmińsko-mazurskim istniało 68 placówek wsparcia dziennego (55 prowadzonych w formie opiekuńczej, 13 w formie specjalistycznej, 3 w formie podwórkowej realizowanej przez wychowawcę), które dysponowały 2 249 miejscami dla dzieci, z których przeciętnie w roku 2021 zajęta była nieco ponad połowa. W stosunku do roku 2018 spadła liczba placówek (ubyły 4 z nich), natomiast zwiększyła się liczba miejsc w placówkach (przybyły 254 miejsca).
- ✓ W 2021 r. w regionie funkcjonowały 2 placówki wsparcia dziennego o zasięgu ponadgminnym (jedna w formie opiekuńczej i jedna w formie specjalistycznej) posiadające w sumie 90 miejsc, z których wszystkie w 2021 r. były zajęte.

Placówki wsparcia dziennego są niedostatecznie wykorzystaną formą pomocy w opiece i wychowaniu dzieci. Bardzo często dysponują one ubogą i mało atrakcyjną ofertą wsparcia, co może wynikać z ograniczonych możliwości finansowych podmiotów prowadzących. Ponadto niechęć samorządów do prowadzenia tego typu placówek wywołują czynniki logistyczne związane z potrzebą zapewnienia dodatkowego transportu szczególnie dzieciom zamieszkującym obszary wiejskie.

- ✓ Samorząd województwa, w ramach współpracy z samorządami gminnymi, wspiera działania zmierzające do podnoszenia jakości usług świadczonych na rzecz dzieci i młodzieży, m.in. w świetlicach środowiskowych. W celu rozwoju sieci tych placówek w województwie warmińsko-mazurskim samorząd województwa zaplanował w najbliższych latach kontynuację „projektu bezpłatnych superwizji pracowników świetlic środowiskowych”, realizowanego we współpracy z Krajowym Centrum Przeciwdziałania Uzależnieniom.

3. DIAGNOZA SYSTEMU PIECZY ZASTĘPCZEJ

- ✓ System pieczy zastępczej to zespół osób, instytucji i działań mających na celu zapewnienie czasowej opieki i wychowania dzieciom w przypadku niemożności sprawowania tych funkcji przez rodziców. Umieszczenie dziecka w pieczy następuje po wyczerpaniu wszelkich możliwości wsparcia rodziny. Pieczę zastępczą organizuje powiat.
- ✓ Zgodnie z Ustawą rolą pieczy zastępczej, poza zaspokojeniem potrzeb dzieci, jest praca z rodziną umożliwiającą powrót dziecka do rodziny lub gdy nie jest to możliwe - dążenie do przysposobienia dziecka, a w przypadku braku możliwości przysposobienia dziecka – zapewnienie mu opieki i wychowania w środowisku zastępczym.

Liczba dzieci przebywających w pieczy zastępczej spada, jednak jest to spadek relatywnie niewielki, który może być związany z sytuacją demograficzną województwa. Wg stanu na dzień 31.12.2021 r. w pieczy zastępczej przebywało 3609 dzieci, czyli o 127 dzieci mniej niż 3 lata wcześniej.

- ✓ W 2021 r. z rodziny naturalnej do pieczy zastępczej skierowano 664 dzieci, natomiast pieczę opuściło 575 dzieci do 18 r.ż., z czego 35 % powróciło do rodziny naturalnej (201 dzieci). Pozostałe dzieci były przenoszone pomiędzy różnymi formami pieczy zastępczej. Warto zauważyć, że roczna liczba dzieci skierowanych do pieczy, jak i tych, które ją opuszczają m.in. na skutek powrotu do rodziny naturalnej, nie ulega istotnym zmianom na przestrzeni lat. Spadła jedynie liczba dzieci, w przypadku których powodem opuszczenia pieczy zastępczej było przysposobienie. W 2021 r. było to 76 dzieci, natomiast w roku 2018 - 99 dzieci.
- ✓ Główną przyczyną umieszczenia dzieci w pieczy zastępczej jest uzależnienie rodziców od alkoholu. Z tego powodu w pieczy przebywa 44 % dzieci. Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych jest drugą z kolei przyczyną odebrania dziecka rodzinie naturalnej. Z tego powodu w pieczy przebywa 26 % dzieci.
- ✓ Przemoc w rodzinie jest powodem skierowania do pieczy zastępczej niespełna 4 % dzieci. Ten niski odsetek wynika zapewne z faktu, że statystyki umożliwiają wskazanie tylko jednej, głównej przyczyny umieszczenia dziecka w pieczy, natomiast w większości przypadków przyczyn jest kilka i są one współistniejące. Nie pozwala to na precyzyjne oszacowanie liczby dzieci objętych pieczą zastępczą, które doświadczyły przemocy ze strony rodziny naturalnej.
- ✓ Zła sytuacja materialna rodziny naturalnej nie jest i nie może być wystarczającym powodem umieszczenia dziecka w pieczy zastępczej.

Zdecydowana większość dzieci przebywa w pieczy zastępczej w sposób długoterminowy, 59 % z nich przebywa w pieczy powyżej 3 lat. Dotyczy to wszystkich form pieczy zastępczej poza pogotwem rodzinnym. Oznacza to, że tymczasowość pieczy, wynikająca z Ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, jest w większości przypadków tylko teoretyczna.

- ✓ W pieczy zastępczej przebywają głównie dzieci w wieku nastoletnim. Niemal połowę wszystkich dzieci, umieszczonych w pieczy, stanowią wychowankowie powyżej 14 r.ż. Dzieci poniżej 7 r.ż. stanowiły tylko 17 % wszystkich dzieci, przebywających w pieczy zastępczej na dzień 31.12.2021 r. Koresponduje to z danymi wskazującymi na długi okres przebywania dzieci w pieczy, trwający często do pełnoletności.
- ✓ Ze względu na częste deficyty zdrowotne i rozwojowe, z którymi dzieci kierowane są do pieczy zastępczej, niezbędne jest udzielenie im szerokiego wsparcia specjalistycznego, zarówno medycznego jak i terapeutycznego, którego zakres i dostępność jest dalece niewystarczająca w stosunku do potrzeb.

Według stanu na dzień 31.12.2021 r. w pieczy zastępczej przebywało 432 dzieci z orzeczonym stopniem niepełnosprawności oraz 126 dzieci ze zdiagnozowanym Spektrum Płodowych Zaburzeń Alkoholowych FASD. Wynika z tego, że 12 % dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej to dzieci z niepełnosprawnością.

- ✓ Piecza zastępcza sprawowana jest w dwóch formach: rodzinnej i instytucjonalnej.

3.1. RODZINNA PIECZA ZASTĘPCZA

Pieczka rodzinna jest dominującą formą pieczy zastępczej. Wg stanu na dzień 31.12.2021 r. przebywało w niej 78 % wszystkich dzieci skierowanych do pieczy zastępczej (2806 dzieci).

- ✓ Formami rodzinnej pieczy zastępczej są rodziny zastępcze (spokrewnione, niezawodowe oraz zawodowe, w tym zawodowe pełniące funkcję pogotwia rodzinnego i zawodowe specjalistyczne) oraz rodzinne domy dziecka. Rodzina zastępcza oraz rodzinny dom dziecka zapewniają dziecku całodobową opiekę i wychowanie, w szczególności: zapewniają dostęp do świadczeń zdrowotnych, zapewniają kształcenie, wyrównywanie braków rozwojowych i szkolnych, rozwój uzdolnień i zainteresowań, zaspokajają jego potrzeby

- emocjonalne, bytowe, rozwojowe, społeczne oraz religijne, a także umożliwiają kontakt z rodzicami i innymi bliskimi osobami, chyba że sąd postanowi inaczej.
- ✓ Wg stanu na dzień 31.12.2021r. w województwie istniały 1753 rodziny zastępcze. Mimo, iż w stosunku do 2020 r. przybyło 17 nowych rodzin zastępczych to ich liczba w 2021 r. była i tak niższa o prawie 5 % w stosunku do 2018 r. Na przestrzeni ostatnich 3 lat zmniejszyła się głównie liczba rodzin zastępczych spokrewnionych i niezawodowych, których w końcu roku 2018 było w sumie 1716, natomiast w grudniu 2021 r. ich liczba wyniosła 1626.
  - ✓ Liczba rodzin zastępczych zawodowych (100 rodzin), także tych pełniących funkcję pogotowia rodzinnego (20 rodzin) oraz specjalistycznych (7 rodzin) od kilku lat utrzymuje się na tym samym poziomie. Wzrosła natomiast liczba rodzinnych domów dziecka, których w końcu roku 2021 było 35 czyli o 7 więcej niż w 2018 r.
  - ✓ Liczba rodzin zastępczych wciąż jest niedostateczna. Brakuje w szczególności zawodowych rodzin zastępczych. W 2021 r. w całym województwie przeszkolono jedynie 20 kandydatów na rodziny zastępcze zawodowe oraz 4 kandydatów na prowadzących rodzinne domy dziecka, a także 14 kandydatów na rodziny zastępcze spokrewnione i 116 kandydatów na rodziny zastępcze niezawodowe.
  - ✓ Rodziny zastępcze oraz rodzinne domy dziecka, na ich wniosek, mogą być wspierane przez rodziny pomocowe w przypadku czasowego niesprawowania opieki nad dzieckiem w związku z wypoczynkiem, udziałem w szkoleniu lub pobytem w szpitalu, a także nieprzewidzianych trudności lub zdarzeń losowych.
  - ✓ Przy zapewnieniu pieczy i wychowania dzieciom rodzina zastępcza oraz prowadzący rodzinny dom dziecka mogą korzystać z pomocy wolontariuszy, zapewnianej przez organizatora rodzinnej pieczy zastępczej.

Do głównych trudności rodzin zastępczych należą problemy opiekuńczo-wychowawcze z dziećmi przybywającymi w pieczy zastępczej, bardzo ograniczony dostęp do pomocy specjalistycznej oraz kłopoty w relacjach z rodzinami biologicznymi dzieci.

- ✓ Dużą skalę problemów związanych z opieką nad dziećmi przebywającymi w pieczy zastępczej potwierdza badanie ankietowe systemu pieczy zastępczej, przeprowadzone przez ROPS w 2022 r. Najważniejsze z nich to problemy emocjonalne dzieci (lęki, niepokoje, obniżenie nastroju) oraz problemy zdrowotne i rozwojowe dzieci, na które wskazało 74 % badanych koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej. Podobny odsetek badanych koordynatorów wskazał na powszechność występowania trudności z nauką wśród dzieci. Często występującymi problemami były również: niska samoocena dzieci i nadpobudliwość. Ponad 30 % badanych dostrzegło również problemy dzieci w relacjach z rówieśnikami i ich skłonność do agresji słownej. Nieco mniej badanych zwróciło uwagę na występującą wśród dzieci agresję fizyczną i problemy w relacjach z członkami rodziny zastępczej. Problemy opiekuńczo-

wychowawcze z dziećmi przebywającymi w pieczy zastępczej są zgłaszane organizatorom pieczy zastępczej – wiedzę o nich ma 84 % badanych jednostek. Niestety możliwości radzenia sobie z ww. problemami są bardzo ograniczone. Dzieci wymagają pomocy specjalistycznej m.in. lekarskiej, terapeutycznej, psychologicznej, do której dostęp zdaniem 79 % badanych koordynatorów pieczy zastępczej i jej organizatorów wiąże się z dużymi trudnościami.

Lepszy dostęp do pomocy specjalistycznej jest główną potrzebą zgłaszaną w obszarze rodzicielstwa zastępczego, na którą w pierwszej kolejności zwracają uwagę pracownicy systemu pieczy zastępczej w regionie.

- ✓ Badanie ankietowe wskazało, że w każdym z badanych powiatów województwa warmińsko-mazurskiego istnieją potrzeby polegające na objęciu wsparciem specjalistycznym ok. 1 800 dzieci i młodzieży przebywającej w pieczy zastępczej oraz ok. 1 200 opiekunów zastępczych. Zakres koniecznego wsparcia powinien obejmować: pokrycie kosztów diagnoz i konsultacji specjalistycznych m.in. z psychologiem, seksuologiem, psychiatrą dziecięcym, neurologopedą, terapie i wyjazdy terapeutyczne dla rodzin zastępczych z dziećmi z FASD, ASPERGEREM, ADHD, RAD, AUTYZMEM oraz z niepełnosprawnością intelektualną ze specjalistyczną opieką terapeutów, psychologów itp. Bardzo potrzebne są również treningi umiejętności społecznych dla dzieci i młodzieży.
- ✓ Dzieci przebywające w pieczy zastępczej wymagają również objęcia wsparciem edukacyjnym polegającym na organizacji korepetycji i kursów edukacyjnych. Niezbędne są także wyjazdy edukacyjne i wypoczynkowe z elementami integracji, służące wzmocnieniu więzi i relacji pomiędzy rodzicami i dziećmi.
- ✓ Poważnym problemem z jakim borykają się szczególnie zawodowe rodziny zastępcze są relacje z rodzinami biologicznymi dzieci. Ponad 30 % badanych organizatorów rodzinnej pieczy zastępczej wskazuje, że tego typu trudności są im zgłaszane przez rodziny zastępcze. Uzasadnia to potrzebę prowadzenia mediacji pomiędzy rodzinami zastępczymi a biologicznymi w celu rozwiązywania sytuacji konfliktowych.
- ✓ Rokowania odnośnie powrotu dzieci do rodzin biologicznych są bardzo słabe. Według 95 % badanych koordynatorów i 79 % organizatorów rodzinnej pieczy zastępczej, a także 74 % pracowników OPS tylko nieliczne dzieci mają szansę na powrót do rodzin biologicznych a część z nich uważa, że takich szans nie ma żadne z dzieci.

Przyczyny pozostawania dzieci w pieczy zastępczej leżą po stronie rodzin biologicznych. W tej kwestii zgodni są wszyscy badani pracownicy systemu wsparcia rodziny i pieczy zastępczej.

- ✓ Motywacja rodziców biologicznych do odzyskania dzieci jest słaba lub niewłaściwa. Podobnie jak ich gotowość do zmiany. Co więcej często mają oni negatywne nastawienie do rodzin zastępczych a budowanie poprawnych relacji jest bardzo trudne. Część dzieci nie chce utrzymywać kontaktów z rodzinami biologicznymi. Co więcej na pozytywny wpływ kontaktów dzieci z rodzinami biologicznymi wskazuje zaledwie 20 % badanych koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej.
- ✓ Z badania ankietowego przeprowadzonego przez ROPS w styczniu 2022 r. wynika, że niemal w każdym z badanych powiatów województwa warmińsko-mazurskiego istnieją potrzeby związane z tworzeniem grup wsparcia i grup samopomocowych dla rodzin zastępczych. Ponadto konieczne jest zapewnienie opiekunom zastępczym, a także kandydatom na rodziców zastępczych oraz pracownikom jednostek organizacyjnych systemu pieczy zastępczej dostępu do doradztwa, warsztatów i szkoleń, w szczególności superwizji, które zwiększą ich kompetencje w pracy z dziećmi i ich rodzinami. Tego typu wsparcie pozwoli przeciwdziałać kryzysom przeżywanym przez osoby funkcjonujące w systemie pieczy zastępczej i ograniczać zjawisko wypalenia zawodowego, które dotyka w szczególności bardzo doświadczonych przedstawicieli tego systemu.

ORGANIZACJA RODZINNEJ PIECZY ZASTĘPCZEJ

- ✓ Rolą organizatora jest realizacja zadań z zakresu rodzinnej pieczy zastępczej przypisanych powiatowi, przede wszystkim troska o rozwój rodzinnych form pieczy zastępczej, a więc inicjowanie ich tworzenia, kwalifikowanie kandydatów do tej roli oraz wspieranie już funkcjonujących rodzin zastępczych. Organizatorem rodzinnej pieczy zastępczej jest jednostka organizacyjna powiatu lub podmiot, któremu powiat zlecił realizację tego zadania.

W województwie warmińsko-mazurskim funkcjonuje 21 organizatorów rodzinnej pieczy zastępczej, należy do nich: 19 Powiatowych Centrów Pomocy Rodzinie, Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Olsztynie oraz Elbląskie Centrum Usług Społecznych.

- ✓ Organizator rodzinnej pieczy zastępczej umożliwia rodzinom zastępczym oraz prowadzącym rodzinny dom dziecka uzyskanie porady w poradni psychologiczno-pedagogicznej lub w innej poradni specjalistycznej oraz podjęcie specjalistycznej terapii.
- ✓ Zadaniem organizatora rodzinnej pieczy zastępczej jest zapewnianie rodzinom zastępczym oraz prowadzącym rodzinne domy dziecka szkoleń mających na celu podnoszenie ich kwalifikacji. W tego typu szkoleniach w 2021 r. uczestniczyło 229 rodzin zastępczych oraz 11 prowadzących rodzinne domy

dziecka. Liczba osób przescholonych spadła o ponad połowę w stosunku do 2018 r.

- ✓ Z badania ankietowego ROPS wynika, że niemal wszyscy organizatorzy rodzinnej pieczy zastępczej zapewniają rodzinom zastępczym pomoc o charakterze finansowym oraz pomoc psychologiczną, a także poradnictwo pedagogiczne i wychowawcze. Umożliwiają również dzieciom kontakty z rodzicami biologicznymi i innymi bliskimi osobami.
- ✓ Słabo wykorzystanym w województwie sposobem wsparcia pieczy zastępczej jest wolontariat, na korzystanie z którego wskazało jedynie 3 z 19 badanych organizatorów rodzinnej pieczy zastępczej. Niespełna połowa jednostek świadczy pomoc w organizacji czasu wolnego dzieci przebywających w pieczy zastępczej oraz zapewnia dostęp do rodzin pomocowych.
- ✓ 74 % badanych organizatorów rodzinnej pieczy zastępczej ocenia, iż w odniesieniu do zawodowych rodzin zastępczych zabezpiecza ich potrzeby w stopniu dobrym.

Głównym problemem organizatorów rodzinnej pieczy zastępczej jest deficyt zawodowych rodzin zastępczych, na który wskazało 79 % badanych jednostek.

- ✓ Drugim w kolejności problemem, na który uwagę zwróciło 68 % badanych powiatów jest przewlekłość procedur i postępowań w sprawach dotyczących dzieci, co m.in. uniemożliwia uregulowanie ich sytuacji prawnej i tym samym odbiera im szansę na adopcję, powodując ich długoterminowe pozostawanie w pieczy zastępczej.
- ✓ Niemal wszyscy organizatorzy rodzinnej pieczy zastępczej podejmują działania promujące rodzicielstwo zastępcze, prowadząc kampanie informacyjne w Internecie czy dystrybuując plakaty i ulotki wśród lokalnych społeczności. Jednakże skala tych działań jest niewystarczająca.
- ✓ Promocja rodzicielstwa zastępczego jest drogą do pozyskiwania kandydatów na rodziców zastępczych oraz prowadzących rodzinne domy dziecka. Z informacji zebranych przez ROPS na początku 2022 r. wynika, że jednostki organizacyjne systemu pieczy zastępczej mają liczne pomysły w tym zakresie. Należą do nich: organizacja spotkań/wydarzeń/pikników ze społecznością lokalną promujących ideę rodzicielstwa zastępczego, przeprowadzenie wywiadów/ rozmów z opiekunami zastępczymi, udostępnienie ich w mediach, w tym społecznościowych, opracowanie i druk broszury informacyjnej o rodzicielstwie zastępczym, przygotowanie kampanii billboardowej i medialnej na temat rodzicielstwa zastępczego, przygotowanie reportaży fotograficznych i filmowych na temat rodzicielstwa zastępczego. Możliwości realizacji powyższych przedsięwzięć są uzależnione od dostępności środków finansowych.

KOORDYNATOR RODZINNEJ PIECZY ZASTĘPCZEJ

- ✓ Rodziny zastępcze i rodzinne domy dziecka obejmuje się, na ich wniosek, opieką koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej, który stanowi ogniwo pośredniczące pomiędzy PCPR a rodzinnymi formami pieczy zastępczej. Do jego zadań należy m.in.:
  - udzielanie pomocy rodzinom zastępczym i prowadzącym rodzinne domy dziecka w realizacji zadań wynikających z pieczy zastępczej;
  - przygotowanie we współpracy z odpowiednio rodziną zastępczą lub prowadzącym rodzinny dom dziecka oraz asystentem rodziny planu pomocy dziecku;
  - pomoc rodzinom zastępczym oraz prowadzącym rodzinne domy dziecka w nawiązaniu wzajemnego kontaktu;
  - zapewnianie rodzinom zastępczym oraz prowadzącym rodzinne domy dziecka dostępu do specjalistycznej pomocy dla dzieci, w tym psychologicznej, reedukacyjnej i rehabilitacyjnej;
  - udzielanie wsparcia pełnoletnim wychowankom rodzinnych form pieczy zastępczej.
- ✓ Koordynator rodzinnej pieczy zastępczej nie może mieć pod opieką łącznie więcej niż 15 rodzin zastępczych lub rodzinnych domów dziecka.

Liczba koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej na przestrzeni ostatnich 3 lat utrzymuje się na względnie stałym poziomie wynoszącym 97/98 osób. W 2021 r. opieką koordynatora objęte były 1322 rodziny zastępcze i rodzinne domy dziecka, co stanowi 74 % wszystkich tego typu form pieczy zastępczej.

- ✓ Działalność koordynatorów jest na ogół dobrze zorganizowana i pozytywnie oceniana. Pomoc udzielana rodzinom zastępczym przez koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej była przedmiotem kontroli NIK prowadzonej w latach 2018-2020. Jej częścią było badanie kwestionariuszowe rodzin zastępczych i rodzinnych domów dziecka. Prawie 77 % respondentów uznało działania koordynatorów jako całkowicie lub w ograniczonym zakresie potrzebne i skuteczne.
- ✓ Jednym z podstawowych zadań koordynatorów są wizyty środowiskowe, które przeprowadzane są przynajmniej raz w miesiącu, na co wskazały wyniki badania ankietowego ROPS z 2022 r., w którym udział wzięło 38 koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej z terenu województwa warmińsko-mazurskiego.
- ✓ Do działań najczęściej podejmowanych przez koordynatorów należą rozmowy z rodzicami zastępczymi o charakterze wspierającym/doradczym, bezpośrednio rozmowy z dziećmi, w tym wychowawcze i dyscyplinujące. Dużą część obowiązków koordynatorów koncentruje się również wokół czynności kontrolnych i prowadzenia spraw formalnych i sprawozdawczości z obszaru rodzinnej pieczy zastępczej.

- ✓ Współpraca koordynatorów z podmiotami zewnętrznymi podejmowana jest najczęściej z placówkami szkolnymi (monitorowanie postępów w nauce i zachowania), ośrodkami pomocy społecznej (pozyskiwanie informacji o rodzinach biologicznych) z sądami rodzinnymi (kwestie możliwości powrotu dziecka do rodziny biologicznej) i ośrodkami adopcyjnymi (zgłaszanie do adopcji dzieci z uregulowaną sytuacją prawną).
- ✓ Większość koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej nie doświadcza większych trudności w kontaktach z zawodowymi rodzinami zastępczymi, które są najbardziej deficytową i potrzebną formą rodzinnej pieczy zastępczej.
- ✓ Głównymi potrzebami zgłaszanymi przez koordynatorów w odniesieniu do pełnionej funkcji są: poprawa warunków placowych oraz udział w szkoleniach, doskonalących kompetencje zawodowe, na co wskazało ponad 80 % badanych koordynatorów.

3.2. INSTYTUCJONALNA PIECZA ZASTĘPCZA

- ✓ Instytucjonalna piecza zastępcza jest sprawowana w formie: placówki opiekuńczo-wychowawczej, regionalnej placówki opiekuńczo-terapeutycznej, interwencyjnego ośrodka preadopcyjnego.

Maleje liczba dzieci przebywających w pieczy instytucjonalnej. Wg stanu na dzień 31.12.2021 r. przebywało w niej 803 dzieci, co stanowi spadek w stosunku do 2018 r. o prawie 10 %.

- ✓ Placówkę opiekuńczo-wychowawczą prowadzi powiat lub podmiot, któremu powiat zlecił realizację tego zadania. Zapewnia ona dziecku całodobową opiekę i wychowanie, zaspokaja jego potrzeby bytowe i rozwojowe, a także zapewnia możliwość korzystania z przysługujących mu świadczeń zdrowotnych, jak również kształcenia. Jednocześnie pobyt dziecka w placówce opiekuńczo-wychowawczej powinien mieć charakter przejściowy do czasu powrotu dziecka do rodziny naturalnej lub umieszczenia w rodzinie zastępczej lub adopcyjnej.
- ✓ Na koniec roku 2021 w województwie warmińsko-mazurskim istniało 66 placówek opiekuńczo-wychowawczych (20 z nich prowadzonych było na zlecenie powiatu). Głównie były to placówki pełniące funkcję socjalizacyjną (59 placówek). Nieliczne, w skali województwa, są placówki pełniące funkcję interwencyjną (8 jednostek), rodzinną (4 jednostki) oraz specjalistyczno-terapeutyczną (1 jednostka).

W porównaniu do roku 2018 liczna POW wzrosła o 8 placówek, jednocześnie o 15 %, w stosunku do roku 2018, spadła liczba miejsc w placówkach opiekuńczo-wychowawczych, których na koniec roku 2021 było 884 (przy przeciętnej liczbie 804 zajętych miejsc). Oznacza to, że wzrost liczby placówek

jest tylko pozorny, ponieważ wynika z przekształcania uprzednio istniejących jednostek w mniejsze struktury.

- ✓ W latach 2018 – 2021 o niemal 9 % wrosła liczba osób zatrudnionych w POW, jednak przyrost ten nie dotyczy osób zajmujących się opieką i wychowaniem, gdyż ich liczba, we wskazanym wyżej okresie, zmniejszyła się o 15 %.
- ✓ 90 % wszystkich dzieci umieszczonych w pieczy instytucjonalnej przebywa w placówkach typu socjalizacyjnego (na koniec roku 2021 było to 724 dzieci). Placówki typu interwencyjnego zapewniły pieczę zastępczą dla 40 dzieci, typu rodzinnego dla 28 dzieci, natomiast w placówkach socjalizacyjno-interwencyjnych przebywało 11 dzieci.
- ✓ W 2022 r. na temat realizacji zadań opiekuńczo-wychowawczych w domach dziecka wypowiedziała się Najwyższa Izba Kontroli. W opublikowanym na ten temat raporcie stwierdzono, że zadania opiekuńczo-wychowawcze realizowane w skontrolowanych jednostkach nie zapewniły wychowankom zindywidualizowanego i wystarczającego wsparcia, w szczególności specjalistycznego, adekwatnego do zdiagnozowanych okoliczności. Placówki skupiały się głównie na zaspokojeniu podstawowych potrzeb życiowych wychowanków. Większość domów dziecka nie dostosowała się do wymogów ustawowych: przekraczane były limity liczebne i niedotrzymywane progi wiekowe przyjmowanych wychowanków, brakowało wychowawców, w nieprzygotowanych placówkach socjalizacyjnych umieszczano dzieci niepełnosprawne, co w efekcie wpływało na poziom udzielanych świadczeń. Zdarzały się naganne zachowania pracowników wobec dzieci.
- ✓ W latach 2016-2019 pracownicy Oddziału Nadzoru i Kontroli w Pieczy Zastępczej w Wydziale Polityki Społecznej Warmińsko-Mazurskiego Urzędu Wojewódzkiego w Olsztynie, przeprowadzili kontrole problemowe z zakresu oceny stanu przestrzegania praw dziecka w 56 placówkach opiekuńczo-wychowawczych na terenie województwa warmińsko-mazurskiego.

W 25 skontrolowanych placówkach opiekuńczo-wychowawczych nie stwierdzono nieprawidłowości.

- ✓ W pozostałych z nich dostrzeżono uchybienia dotyczące m.in. przestrzegania praw dziecka tj. łamanie przez wychowawców prawa dziecka do godności osobistej, prywatności, ochrony przed poniżającym traktowaniem, wypoczynku, życia bez przemocy, pozostawianie dzieci bez opieki wychowawcy, zatrudnienie niewystarczającej liczby wychowawców, w przypadku gdy w placówce przebywają dzieci poniżej 10 roku życia, a tym samym niezapewnienie im odpowiedniego poziomu opieki i wychowania oraz poczucia bezpieczeństwa, brak dbałości o czystość języka, w szczególności w komunikacji z dziećmi, używanie słów mogących naruszać godność osobistą dziecka, brak stosownej dyskrecji, zły stan

techniczny placówek, brak dbałości o czystość i porządek w pokojach mieszkalnych i innych ogólnodostępnych pomieszczeniach, stosowanie przez wychowawców niewłaściwych metod wychowawczych.

- ✓ Do innych obszarów, w których stwierdzono nieprawidłowości należała organizacja pracy placówek. Braki i błędy formalne ujawniano w prowadzonej przez pracowników placówek dokumentacji organizacyjnej, dokumentacji dzieci, również tej sporządzanej przez specjalistów.
- ✓ W każdym przypadku wydano stosowne zalecenia m.in. wskazujące na potrzebę podejmowania wobec dzieci zaplanowanych i systematycznych oddziaływań psychologicznych na podstawie wyników z przeprowadzonych badań i obserwacji psychologicznych, wzmocnienie współpracy ze specjalistami powiatowego centrum pomocy rodzinie w celu uzyskania pomocy w rozwiązywaniu bieżących problemów opiekuńczo-wychowawczych, a także zorganizowanie szkoleń dla wychowawców w celu podniesienia ich kompetencji wychowawczych oraz zapobiegania wypaleniu zawodowemu.

Dzieciom, które ze względu na stan zdrowia wymagają specjalistycznej opieki oraz rehabilitacji i z tego względu nie mogą zostać umieszczone w rodzinnej pieczy zastępczej lub w placówce opiekuńczo-wychowawczej, pieczę zastępczą powinna zapewnić regionalna placówka opiekuńczo-terapeutyczna. Dzieci do ukończenia pierwszego roku życia, które wymagają specjalistycznej opieki, w okresie oczekiwania na przysposobienie umieszcza się w interwencyjnym ośrodku preadopcyjnym.

- ✓ Prowadzenie regionalnej placówki opiekuńczo-terapeutycznej oraz interwencyjnego ośrodka preadopcyjnego należy do zadań własnych samorządu województwa, określonych Ustawą o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej. Ustawodawca przewidział możliwość zlecenia ich prowadzenia innemu podmiotowi. Ze względu na brak tego typu ośrodków w województwie warmińsko-mazurskim dzieci, wymagające specjalistycznej opieki, przebywają w pozostałych formach pieczy zastępczej bądź zgłaszane są do regionalnych placówek opiekuńczo-terapeutycznych w innych województwach.
- ✓ Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie systematycznie monitoruje zapotrzebowanie na uruchomienie regionalnej placówki opiekuńczo-terapeutycznej. W związku z pracami nad nowelizacją Ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej prowadzonymi przez Ministerstwo Rodziny i Polityki Społecznej oraz możliwymi zmianami uregulowań prawnych, dotyczącymi tworzenia regionalnych placówek opiekuńczo-terapeutycznych, nie podjęto wiążących decyzji w tym zakresie, oczekując na ostateczny kształt nowelizowanej ustawy. Równolegle Dyrekcja ROPS prowadziła rozmowy z podmiotami potencjalnie zainteresowanymi prowadzeniem placówki na zlecenie samorządu województwa, z których żaden nie dysponował zapleczem adekwatnym do skali

i potrzeb tego przedsięwzięcia. Stale konsultowane są możliwości utworzenia RPO-T m.in. z jednostkami prowadzącymi tego typu placówki na terenie innych województw, które służą zebraniu doświadczeń przydatnych w budowaniu koncepcji utworzenia takiej jednostki w naszym regionie.

3.3. WSPÓŁPRACA POMIĘDZY SAMORZĄDAMI GMIN I POWIATÓW W SYTUACJI UMIESZCZENIA DZIECKA W PIECZY ZASTĘPCZEJ

- ✓ Na podstawie wspomnianego badania ankietowego ROPS ustalono, że współpraca pomiędzy powiatami a gminami w sytuacji umieszczenia dziecka w pieczy zastępczej polega głównie na współfinansowaniu pobytu dziecka w pieczy zastępczej, na co wskazało 94 % badanych gmin i 89 % badanych powiatów oraz na wymianie informacji na temat sytuacji w rodzinie biologicznej i jej gotowości do powrotu dziecka. Taki zakres współpracy zadeklarowało 87 % gmin i 89 % powiatów.
- ✓ Powiaty znacznie częściej niż gminy wskazywały, iż wzajemna współpraca dotyczy sporządzania planów pomocy dziecku umieszczonemu w pieczy zastępczej oraz planów pracy z rodziną (powiat - 89 %, gminy – 67 %). Ponadto pracownicy jednostek powiatowych znacznie częściej zwracają się do pracowników jednostek gminnych o przekazanie dokumentacji dotyczącej dziecka, niż odwrotnie. Na taki powód wzajemnych kontaktów wskazało 84 % powiatów i 63 % badanych gmin.
- ✓ Szczególnie po stronie gmin niewielki jest odsetek jednostek zaangażowanych we współorganizowanie kontaktów rodziny biologicznej z dzieckiem przebywającym w pieczy zastępczej. Podejmowanie takich działań zadeklarowało 27 % gmin i 53 % badanych powiatów.
- ✓ Niemniej jakość współpracy pomiędzy jednostkami samorządów powiatowych i gminnych przez obie strony oceniana jest dobrze. Zdecydowanie pozytywnie i raczej pozytywnie ocenia ją 86 % badanych gmin i 74 % badanych powiatów.
- ✓ Dużą różnicę zdań odnotowano natomiast w kwestii pracy z rodziną biologiczną w sytuacji umieszczenia dziecka w pieczy zastępczej. Na jej brak lub niedostateczny zakres wskazało 32 % badanych powiatów i zaledwie 3 % gmin.

104 na 105 badanych gmin wskazało, że posiadają na swoim terenie rodziny biologiczne, których dzieci przebywają w pieczy zastępczej. Łącznie wykazano ok. 1,5 tys. takich rodzin. Tylko 109 z tych rodzin, było objętych pomocą asystenta rodziny pomimo umieszczenia dziecka w pieczy zastępczej, co stanowi 7 % wszystkich rodzin.

- ✓ Głównym powodem braku objęcia rodziny pomocą asystenta rodziny pomimo umieszczenia dziecka w pieczy zastępczej, według kadry samorządów gminnych, jest odmowa współpracy z asystentem i/lub zawansowany stopień deprawacji rodziny, świadczący o wyczerpaniu możliwości pomocowych.

- ✓ Warto dodać, że większość gmin w województwie ma na swoim terenie nieliczne rodziny, których dzieci przebywają w pieczy zastępczej (69 spośród badanych 105 gmin wykazało nie więcej niż 10 takich rodzin). Największą liczbę rodzin, których dzieci przebywają w pieczy zastępczej, posiadają największe ośrodki miejskie województwa tj. Elbląg, Olsztyn i Ełk, skupiają one niemal 1/5 wszystkich tego typu rodzin.
- ✓ Poza wzajemną współpracą, którą deklaruje 100 % badanych gmin i 84 % powiatów, zarówno jedne jak i drugie jednostki samorządowe współdziałają z sądami rodzinnymi oraz służbą kuratorską na co wskazało niemal 90 % z nich. Współpracę z placówkami edukacyjnymi w związku z umieszczeniem dzieci w pieczy zastępczej deklaruje 95 % badanych PCPR-ów i 75 % OPS-ów. Wysoki odsetek powiatowych jednostek samorządowych (89 %) współpracuje z poradniami psychologiczno-pedagogicznymi, z których wsparcia korzysta 53 % jednostek gminnych. Szeroki zakres współpracy, szczególnie w gminach, dotyczy Policji. Na takie współdziałanie wskazało 70 % badanych OPS-ów i 63 % PCPR-ów. W przypadku gmin odnotowano bardzo niski poziom współpracy z organizacjami pozarządowymi w związku z umieszczeniem dzieci w pieczy zastępczej. Taką współpracę zadeklarowało jedynie 2 % badanych gmin i 37 % powiatów.

3.4. USAMODZIELNIANIE

W 2021 r. pieczę zastępczą opuściło 346 pełnoletnich wychowanków, z których 43 osoby powróciły do rodziny naturalnej (88 % z nich opuściło pieczę instytucjonalną). Najwięcej wychowanków- prawie 72 % (248 osób) usamodzielniało się zakładając własne gospodarstwo domowe.

- ✓ W stosunku do roku 2018 zmniejszyła się nieco liczba wychowanków opuszczających pieczę zastępczą (o 22 osoby), natomiast wzrósł o 7 % odsetek osób zakładających własne gospodarstwo domowe i jednocześnie zmniejszył się odsetek osób powracających do rodziny naturalnej (o 15 %).
- ✓ Ustawa o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej przewiduje możliwość udzielenia pomocy osobie opuszczającej rodzinę zastępczą, rodzinny dom dziecka, placówkę opiekuńczo-wychowawczą lub regionalną placówkę opiekuńczo-terapeutyczną po osiągnięciu pełnoletności. Finansowanie tego typu pomocy należy do zadań własnych powiatu.
- ✓ Pomoc dla osób usamodzielnianych obejmuje pomoc prawną i psychologiczną. Przyznaje się ją na kontynuowanie nauki, usamodzielnienie, zagospodarowanie. Ponadto udziela się jej w celu uzyskania odpowiednich warunków mieszkaniowych oraz zatrudnienia.
- ✓ Warunkiem przyznania pomocy na kontynuowanie nauki i na usamodzielnienie jest Indywidualny program usamodzielnienia. Określa on zakres współdziałania

osoby usamodzielnianej z opiekunem usamodzielnienia oraz sposób uzyskania przez osobę usamodzielnianą wykształcenia lub kwalifikacji zawodowych, pomocy w uzyskaniu odpowiednich warunków mieszkaniowych oraz w podjęciu przez osobę usamodzielnianą zatrudnienia. Tworzony jest wspólnie z opiekunem usamodzielnienia.

- ✓ W 2021 r. udzielono w sumie 6 315 świadczeń w ramach pomocy dla usamodzielnianych, co stanowi spadek w stosunku do roku 2018 o 23 %. Kwota udzielonych świadczeń zmniejszyła się w roku 2021 o 1,5 mln zł i wyniosła 4 700 683,00 zł. Ponad 90 % przyznanych świadczeń, podobnie jak w 2018 r., przeznaczonych było na kontynuowanie nauki. W 2021 r. przyznano ich 5 724. Liczba świadczeń na usamodzielnienie w 2021 r. wyniosła 224, na zagospodarowanie 173. Dodatkowo 184 razy udzielono pomocy w uzyskaniu odpowiednich warunków mieszkaniowych, natomiast 10 razy w uzyskaniu zatrudnienia. Jest to jednak wsparcie dalece niewystarczające. Z badania ankietowego przeprowadzonego przez ROPS w styczniu 2022 r. wynika, że w niemal każdym z badanych powiatów województwa warmińsko-mazurskiego istnieją potrzeby związane z umożliwieniem zdobycia dodatkowych uprawnień zawodowych i uzupełnienia wykształcenia przez pełnoletnich wychowanków pieczy zastępczej, tworzeniem ścieżek aktywizacyjno - edukacyjnych dla osób usamodzielnianych oraz organizacją i finansowaniem staży zawodowych.

Na koniec 2021 roku w pieczy zastępczej przebywało 571 osób powyżej 18 r.ż., co stanowiło 16 % wszystkich wychowanków.

- ✓ Jednym z ważniejszych problemów pieczy zastępczej w odniesieniu do pełnoletnich wychowanków jest deficyt mieszkań treningowych/chronionych, które umożliwiłyby im lepsze przygotowanie do usamodzielnienia. Na koniec roku 2021 w całym województwie istniało tylko 11 mieszkań tego typu, dedykowanych wychowankom pieczy zastępczej, zapewniających miejsca dla, co najwyżej, 19 usamodzielnianych. Finansowaniu pobytu w tego typu mieszkaniach powinien towarzyszyć trening umiejętności życiowych, zmierzający do wyposażenia młodych ludzi w odpowiednie umiejętności np.: posługiwanie się własnym budżetem, planowanie oraz organizacja życia codziennego.
- ✓ Z szacunków ROPS przeprowadzonych w styczniu 2022 r. wynika, że w regionie istnieje potrzeba zakupu co najmniej 25 nieruchomości na potrzeby pieczy zastępczej oraz wybudowania 10 kolejnych obiektów. Ponadto dostosowania i modernizacji wymaga 30 mieszkań treningowych/chronionych dla usamodzielnianych wychowanków pieczy zastępczej oraz 16 innych obiektów, co pozwoliłoby m.in. na utworzenie Powiatowej Poradni Rodzinnej na bazie Domu dla Dzieci w Gryźlinach, a także zagospodarowanie poddasza PCPR w Bartoszycach na cele Powiatowego Ośrodka Specjalistyki Rodzinnej.

4. ADOPCJA

- ✓ Prowadzenie procedur przysposobienia oraz przygotowanie osób zgłaszających gotowość do przysposobienia dziecka to główne zadania ośrodka adopcyjnego. Jego pracownicy kwalifikują dzieci zgłoszone do przysposobienia oraz sporządzają diagnozy psychologiczne i pedagogiczne. Prowadzą również działalność diagnostyczno-konsultacyjną dla kandydatów do przysposobienia dziecka oraz ich szkolenie.
- ✓ Rolą ośrodka adopcyjnego jest dobór rodziny przysposabiającej właściwej ze względu na potrzeby dziecka, a także promowanie idei adopcji, w tym poszukiwanie kandydatów do przysposobienia dziecka.
- ✓ Od 1 stycznia 2012 r. funkcjonuje Warmińsko-Mazurski Ośrodek Adopcyjny w Olsztynie wraz z filiami w Ełku i Elblągu, który prowadzi samorząd województwa.
- ✓ W 2021 r. do W-MOA zgłoszono 374 dzieci z uregulowaną sytuacją prawną. Do przysposobienia zakwalifikowano 115 dzieci. Z uzasadnionych przyczyn nie dokonano kwalifikacji do przysposobienia 264 dzieci - wśród przyczyn braku kwalifikacji wskazuje się: brak zgody opiekuna prawnego i małoletniego, więź z rodziną pochodzenia, brak możliwości nawiązania więzi z rodziną adopcyjną, brak zgody opiekuna prawnego na badanie psychologiczne i pedagogiczne dziecka itp.
- ✓ Liczba dzieci z uregulowaną sytuacją prawną, zgłoszonych do W-MOA wzrasta. W stosunku do 2018 r. jest to wzrost o 20%.

W 2021 r. postępowanie adopcyjne zakończono dla 83 dzieci (przysposobienie krajowe), które umieszczono w 63 rodzinach przysposabiających. W stosunku do roku 2018 liczba dzieci przysposobionych w województwie warmińsko-mazurskim spadła o 18 %.

- ✓ Wśród dzieci przysposobionych w 2021 r. najliczniejszą grupę stanowiły dzieci w grupie wiekowej od 1 do 4 lat – 58 %. Dzieci w wieku 10 lat i więcej przysposobiono jedynie troje.
- ✓ W 2021 roku do Ośrodka zgłosiło się 51 rodzin z zamiarem ubiegania się o przysposobienie dziecka (w 2019 r. było to 70 rodzin). Wstępnej oceny, mającej na celu zakwalifikowanie kandydatów na szkolenie, dokonano dla 8 rodzin, co stanowi 3-krotny spadek w stosunku do lat 2018-2019.
- ✓ W 2021 r. przeszkolono 42 kandydatów na rodziców adopcyjnych (21 par).
- ✓ W-MOA prowadzi Wojewódzki Bank Danych o dzieciach z terenu województwa oczekujących na przysposobienie. Znajdują się w nim dane dzieci, dla których nie pozyskano kandydatów do przysposobienia na terenie Warmii i Mazur. Poprzez WBD dane dzieci są udostępniane pozostałym województwom, co pozwala na znalezienie im rodziców adopcyjnych na terenie całej Polski.

- ✓ W 2021 r. W-MOA zgłosił do 15 Wojewódzkich Banków Danych 71 dzieci. Z kolei z Wojewódzkich Banków Danych z kraju Ośrodek otrzymał zgłoszenia 615 dzieci. Do Centralnego Banku Danych zgłoszono 30 dzieci z wnioskiem o kwalifikację do adopcji związanej z przemieszczeniem poza granice kraju.
- ✓ Wg stanu na dzień 25 lipca 2022 r. w Wojewódzkim Banku Danych figurowało 173 dzieci z terenu Warmii i Mazur, które w większości od kilku lat oczekują na przysposobienie, dzieci do 7 r.ż. stanowiły 34 % tej liczby. W tym samym czasie 12 przeszkolonych rodzin oczekiwało na możliwość przysposobienia dziecka.

Główną przyczyną braku zainteresowania przysposobieniem dzieci są ich deficyty rozwojowe, zdrowotne i emocjonalne, do których powstania przyczynili się rodzice naturalni.

- ✓ Z doświadczeń wieloletnich pracowników W-MOA wynika, że kondycja fizyczna i psychiczna, w jakiej znajdują się dzieci zgłaszane do przysposobienia, jest coraz gorsza. Może to oznaczać, że skala przemocy i zaniedbań wobec dzieci, których doznają one ze strony rodzin naturalnych wzrasta. Szanse dzieci na przysposobienie maleją również ze względu na ograniczenie adopcji zagranicznych, do których dochodzi sporadycznie (w latach 2019-2021 tylko 2 dzieci zostało zakwalifikowanych do przysposobienia zagranicznego). W związku z powyższym W-MOA podejmuje liczne działania, zmierzające do promocji adopcji na wielu płaszczyznach m.in. poprzez stronę internetową, media społecznościowe, wywiady radiowe, artykuły prasowe. Ponadto pracownicy Ośrodka uczestniczą w seminariach i szkoleniach dla pracowników socjalnych, asystentów rodziny, kuratorów sądowych oraz przedstawicieli organizacji pozarządowych, zapoznając ich z problematyką adopcji. W-MOA współpracuje również z Uniwersytetem Warmińsko-Mazurskim w Olsztynie. Elementem tej współpracy są m.in. spotkania psychologów i pedagogów Ośrodka ze studentami kierunków pedagogicznych.

III. WNIOSKI Z DIAGNOZY SYSTEMU WSPIERANIA RODZINY I PIECZY ZASTĘPCZEJ:

- ✓ Proces depopulacji regionu postępuje, a jego bezpośrednimi przyczynami są: spadek liczby urodzeń, wzrost liczby zgonów i ujemne saldo migracji.
- ✓ Spada liczba rodzin w województwie warmińsko-mazurskie. Zmianom ulega również ich struktura. Przybywa rodzin bez dzieci a spadająca liczba zawieranych małżeństwa przy jednoczesnym wzroście liczby rozwodów powoduje, że zwiększa się liczba rodzin tworzonych przez związki niesformalizowane.
- ✓ Ubóstwo przestało być jednym z kluczowych problemów rodzin z dziećmi w województwie głównie za sprawą rządowego programu „Rodzina 500 +”. Lepsza sytuacja materialna rodzin w pewnym stopniu ograniczyła możliwość dotarcia do rodzin dysfunkcyjnych, które zaprzestały korzystania z pomocy

społecznej.

- ✓ Rodziny przeżywają trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych z wielu powodów, najczęstszym z nich jest uzależnienie od alkoholu.
- ✓ Niedostatecznie wykorzystanym w regionie sposobem na przeciwdziałanie problemom opiekuńczo-wychowawczym jest ogólnopolski program "Szkoła dla Rodziców i Wychowawców".
- ✓ Wzrasta liczba dzieci z niepełnosprawnościami, rosną potrzeby zarówno w obszarze wczesnej interwencji i wykrywania wad rozwojowych, jak również wczesnego wspomaganie i rehabilitacji oraz kształcenia specjalnego.
- ✓ Dostępność poradnictwa specjalistycznego, szczególnie psychologicznego i psychiatrycznego, jest niewystarczająca w województwie warmińsko-mazurskim, natomiast zapotrzebowanie w tym zakresie dynamicznie wzrasta. Wpłynęła na to m.in. pandemia COVID-19 i związany z nią okres izolacji społecznej, który spowodował nasilenie problemów psychicznych szczególnie wśród dzieci i młodzieży.
- ✓ Realizacja programów profilaktycznych z zakresu uzależnień, skierowanych do dzieci, młodzieży, nauczycieli i opiekunów spadła a czas pandemii spowodował w tym obszarze swoistą zapaść. Może to skutkować nasileniem się w najbliższych latach głównych problemów społecznych tj. alkoholizmu oraz przemocy w rodzinie.
- ✓ W województwie warmińsko-mazurskim nie funkcjonują ośrodki zajmujące się kompleksową diagnozą i terapią FASD, w związku z tym skala płodowych zaburzeń alkoholowych u dzieci i młodzieży w regionie jest nieznana.
- ✓ Spada zatrudnienie w jednostkach organizacyjnych pomocy społecznej. Wzrasta liczba gmin, które nie spełniają ustawowego wymogu dot. liczby zatrudnionych pracowników socjalnych w przeliczeniu na liczbę mieszkańców lub rodzin.
- ✓ Liczba asystentów rodziny utrzymuje się na względnie stabilnym poziomie, natomiast wzrasta liczba rodzin, przypadających na 1 asystenta, co obrazuje rosnące potrzeby w zakresie wsparcia socjalnego i psychoedukacyjnego wśród mieszkańców regionu.
- ✓ W województwie nie funkcjonuje, przewidziana w Ustawie forma wspierania rodziny, jaką jest rodzina wspierająca.
- ✓ Niedostatecznie wykorzystaną formą pomocy w opiece i wychowaniu dzieci są placówki wsparcia dziennego.
- ✓ Liczba dzieci kierowanych do pieczy zastępczej nie ulega istotnym zmianom na przestrzeni ostatnich lat, a główną przyczyną umieszczenia dzieci w pieczy zastępczej wciąż jest uzależnienie rodziców od alkoholu.
- ✓ Dzieci przebywają w pieczy w sposób długoterminowy, zdecydowała większość z nich jest w wieku nastoletnim.
- ✓ Piecza rodzinna jest dominującą formą pieczy zastępczej, przebywa w niej 78 % dzieci.
- ✓ Liczba rodzin zastępczych wciąż jest niedostateczna, brakuje w szczególności zawodowych rodzin zastępczych, w tym specjalistycznych oraz rodzinnych domów dziecka. Ich pozyskiwanie i tworzenie to główne potrzeby pieczy

zastępczej w województwie.

- ✓ Koordynatorzy rodzinnej pieczy zastępczej obejmują wsparciem 3/4 rodzin zastępczych i rodzinnych domów dziecka. Ich pomoc jest dobrze oceniana.
- ✓ Spada liczba dzieci przebywających w pieczy instytucjonalnej, spada także liczba miejsc w placówkach opiekuńczo-wychowawczych, choć liczba placówek nieco wzrosła.
- ✓ Większość wychowanków opuszczających pieczę zastępczą zakłada własne gospodarstwa domowe. Problemem pozostaje deficyt mieszkań chronionych i treningowych, które ułatwiłyby proces usamodzielniania.
- ✓ Niedostateczna infrastruktura (brak lokali na potrzeby tworzenia zawodowych rodzin zastępczych czy rodzinnych domów dziecka) jest jednym z głównych czynników utrudniających rozwój pieczy zastępczej w województwie warmińsko-mazurskim.
- ✓ Spada liczba adopcji w województwie, coraz mniej rodzin jest zainteresowanych przysposobieniem.
- ✓ Kondycja fizyczna i psychiczna dzieci, zgłaszanych do przysposobienia jest coraz gorsza. Prawie wszystkie dzieci, za sprawą rodzin naturalnych, posiadają deficyty rozwojowe, zdrowotne i emocjonalne, co zniechęca rodziny adopcyjne do ich przysposobienia.

IV. ANALIZA SWOT

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<p>1. Obowiązujące w województwie dokumenty strategiczne, mające na celu poprawę warunków i jakości życia w regionie, tj.:</p> <ul style="list-style-type: none"> • „Warmińsko-Mazurskie 2030. Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego” • „Strategia polityki społecznej województwa warmińsko-mazurskiego na lata 2021-2030” <p>2. Obowiązujące w województwie programy dot. rozwiązywania problemów społecznych, do których należą:</p> <ul style="list-style-type: none"> • "Warmińsko-Mazurski Program Profilaktyki i Rozwiązywania	<p>1. Niedostateczny dostęp do poradnictwa specjalistycznego, szczególnie psychologicznego i psychoterapeutycznego.</p> <p>2. Nadmierne obciążenie zadaniami poradni psychologiczno-pedagogicznych, skutkujące długim okresem oczekiwania na diagnozę czy poradę.</p> <p>3. Deficyt specjalistów i jednostek, świadczących kompleksowe usługi w zakresie diagnostyki i terapii FASD w województwie.</p> <p>4. Trudne warunki pracy w obszarze pomocy społecznej, wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej.</p>

<p>Problemów Alkoholowych oraz Przeciwdziałania Narkomanii na lata 2022-2026”</p> <ul style="list-style-type: none"> • „Wojewódzki Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie w Województwie Warmińsko-Mazurskim na lata 2021-2026” <p>3. Rozbudowana sieć instytucji, działających na rzecz wsparcia dziecka i rodziny, dysponująca doświadczoną, stale doskonalącą się kadrami.</p> <p>4. Doświadczenie instytucji i organizacji pozarządowych pracujących na rzecz rodziny w realizacji projektów dofinansowywanych ze środków UE.</p> <p>5. Włączanie się samorządów w wydawanie lokalnych Kart Dużej Rodziny.</p> <p>6. Realizacja przez Samorząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego programu pn. „Warmia i Mazury dla Dużej Rodziny”.</p> <p>7. Duża liczba realizatorów uprawnionych do prowadzenia "Szkoły dla Rodziców i Wychowawców" w województwie.</p> <p>8. Działalność zespołów wczesnego wspomaganie, mających na celu pobudzanie psychoruchowego i społecznego rozwoju dziecka, zapewniających wsparcie rodzicom dziecka.</p> <p>9. Wdrażanie przez powiaty programu kompleksowego wsparcia dla rodzin "Za życiem" na rzecz wczesnego wykrywania wad rozwojowych i rehabilitacji dzieci z niepełnosprawnościami oraz zagrożonych niepełnosprawnością.</p>	<p>5. Niedostateczny dostęp kadry instytucji i jednostek, pracujących na rzecz wsparcia rodziny do form doskonalenia zawodowego umożliwiających wymianę doświadczeń i rozwój warsztatu pracy, np. superwizji.</p> <p>6. Niedostateczna liczba asystentów rodziny w stosunku do rosnącego zapotrzebowania na wsparcie o charakterze psychoedukacyjnym.</p> <p>7. Niska efektywność działań podejmowanych przez gminne Zespoły Interdyscyplinarne powoływane na podstawie ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie.</p> <p>8. Niedostatecznie wykorzystany potencjał terapeutyczny programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie (spadająca liczba odbiorców, ograniczona realizacja).</p> <p>9. Niedostateczny poziom realizacji wśród dzieci i młodzieży, a także rodziców i opiekunów rekomendowanych programów profilaktycznych z zakresu przeciwdziałania uzależnieniom.</p> <p>10. Niewystarczająca liczba zajęć w szkołach rozwijających kompetencje emocjonalno-społeczne dzieci i młodzieży.</p> <p>11. Niedostateczne wykorzystanie w województwie możliwości wsparcia rodzin w opiece i wychowaniu dzieci poprzez placówki wsparcia dziennego. (deficyt placówek, mało atrakcyjna oferta).</p> <p>12. Brak rodzin wspierających w województwie.</p> <p>13. Niedostateczna liczba zawodowych rodzin zastępczych, w szczególności specjalistycznych.</p> <p>14. Niedostateczna promocja rodzicielstwa</p>
---	---

10. Postępująca deinstytucjonalizacja pieczy zastępczej, której efektem jest rozwój rodzinnych form pieczy zastępczej. 11. Wsparcie koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej i jego pozytywny wpływ na funkcjonowanie rodzin zastępczych i rodzinnych domów dziecka. 12. Dostępność ośrodka adopcyjnego w każdym subregionie województwa. 13. Działalność sieci jednostek poradnictwa specjalistycznego, w tym rodzinnego, prawnego, psychologicznego.	zastępczego, co negatywnie wpływa na możliwość pozyskiwania kandydatów na rodziców zastępczych. 15. Przewlekłość postępowań sądowych, związanych z regulowaniem sytuacji prawnej dzieci. 16. Słabo rozwinięty wolontariat w obszarze pieczy zastępczej w regionie. 17. Brak kompleksowego systemu wsparcia oraz monitoringu sytuacji usamodzielnianych wychowanków pieczy zastępczej, zwłaszcza opuszczających POW. 18. Niewystarczający zasób mieszkań wspieranych, dostępnych dla usamodzielnianych wychowanków pieczy zastępczej, a także rodzin i osób w sytuacjach kryzysowych. 19. Niewystarczający odsetek dzieci przysposobionych w ogólnej liczbie dzieci zakwalifikowanych do przysposobienia. 20. Deficyt działań o charakterze holistycznym, usprawniających cały system wsparcia rodziny, pieczy zastępczej i adopcji, wprowadzanych na wszystkich szczeblach samorządu: gminnym, powiatowym i wojewódzkim.

SZANSE	ZAGROŻENIA
1. Rozbudowany system świadczeń rodzinnych, obejmujący m.in. świadczenie "500+", który stabilizuje sytuację materialną rodzin z dziećmi.	1. Trudna sytuacja gospodarcza wyrażająca się m.in. wysoką inflacją i związane z nią możliwe pogorszenie sytuacji bytowej rodzin.
2. Rozwój punktów wczesnej interwencji dla dzieci zagrożonych niepełnosprawnością.	2. Negatywne konsekwencje pandemii COVID-19 w sferze gospodarczej i społecznej.
3. Zwiększenie dostępności i oferty wsparcia dla dzieci, nauczycieli i rodziców, świadczonego przez poradnie psychologiczno-pedagogiczne.	3. Pogłębienie się głównych problemów społecznych tj. uzależnień, przemocy, kryzysów i zaburzeń psychicznych na skutek m.in. pandemii COVID-19 i ograniczonego dostępu do pomocy specjalistycznej.
4. Wyrównywanie szans edukacyjnych dzieci i młodzieży, w tym z niepełnosprawnościami m.in. poprzez projekty na rzecz zwiększania dostępności i jakości edukacji przedszkolnej.	4. Wzrost natężenia problemów opiekuńczo-wychowawczych w rodzinach.
5. Upowszechnianie ogólnopolskiego programu "Szkoła dla Rodziców i Wychowawców".	5. Coraz częstsze e-uzależnienia, będące zagrożeniem dla kondycji i funkcjonowania dzieci i młodzieży.
6. Prowadzenie przez UWM kształcenia na kierunku psychologia. Podjęcie praktyki przez wykształconych w tym zakresie specjalistów na terenie Warmii i Mazur.	6. Wzrastający odsetek dzieci z różnego rodzaju niepełnosprawnościami, zaburzeniami, chorobami.
7. Działalność wojewódzkiej grupy roboczej ds. funkcjonowania zespołów interdyscyplinarnych.	7. Powszechność używania napojów alkoholowych przez młodzież oraz wysoki poziom ich dostępności, a także społeczne przyzwolenie na picie alkoholu.
8. Ustawiczne szkolenie kadry instytucji i służb, pracujących w obszarze wsparcia rodziny i systemu pieczy zastępczej.	8. Niskie płace w zawodach pomocowych skutkujące niechęcią do podejmowania pracy o takim charakterze.
9. Projekt bezpłatnych superwizji dla pracowników świetlic środowiskowych, realizowany przez samorząd województwa we współpracy z Krajowym Centrum Przeciwdziałania Uzależnieniom.	9. Niewielu kandydatów zainteresowanych pełnieniem funkcji rodziny zastępczej zawodowej.
10. Kontynuacja rządowego programu, zapewniającego dofinansowanie do	10. Niewielka liczba kandydatów na rodziców adopcyjnych.
	11. Coraz gorsza kondycja fizyczna i psychiczna dzieci zgłaszanych do przysposobienia.
	12. Brak adopcji zagranicznych.
	13. Niewydolny system leczenia

zatrudnienia asystentów rodziny i koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej.

11. Podnoszenie społecznej świadomości na temat skutków spożywania alkoholu, ze szczególnym uwzględnieniem FASD poprzez kampanie społeczne, konferencje, pogadanki dla nauczycieli, rodziców i opiekunów.
12. Finansowanie działań na rzecz rodzin i dzieci w ramach środków unijnych, w szczególności nowego programu operacyjnego Fundusze Europejskie dla Warmii i Mazur 2021-2027, umożliwiającego m.in. wspieranie włączenia społecznego i integracji mieszkańców Warmii i Mazur.
13. Deinstytucjonalizacja usług społecznych, zmierzająca do dostosowania oferty jednostek całodobowych do indywidualnych potrzeb beneficjentów oraz świadczenia kompleksowych i wysokiej jakości usług w środowisku.
14. Tworzenie Centrów Usług Społecznych, związane z poszerzeniem oferty usług i poprawą dostępu do informacji o działaniach prowadzonych na rzecz dziecka i rodziny.

psychiatrycznego dzieci i młodzieży, który nie zaspokaja w pełni potrzeb tej populacji pacjentów oraz nie zapewnia kompleksowej i powszechnie dostępnej psychiatrycznej opieki zdrowotnej.

14. Postępujące wykluczenie komunikacyjne w regionie, ograniczające m.in. dostępność wsparcia specjalistycznego.

V. CEL GŁÓWNY, PRIORYTETY I KIERUNKI INTERWENCJI „WARMIŃSKO-MAZURSKIEGO PROGRAMU WSPIERANIA RODZINY I SYSTEMU PIECZY ZASTĘPCZEJ NA LATA 2023-2027”.

CEL GŁÓWNY PROGRAMU: Wzmocnienie funkcjonowania rodzin, systemu pieczy zastępczej oraz adopcji w województwie warmińsko-mazurskim

PRIORYTET 1. WZMOCNIENIE RODZIN W WYPEŁNIANIU FUNKCJI OPIEKUŃCZO-WYCHOWAWCZYCH

KIERUNKI INTERWENCJI		WSKAŹNIKI	ŹRÓDŁO DANYCH	WARTOŚĆ BAZOWA 2021	PROGNOZA
1.1	Rozwijanie usług wsparcia dla rodzin, w tym usług asystenckich oraz rodzin wspierających.	➤ liczba rodzin korzystających z pomocy społecznej z powodu bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego oraz potrzeby ochrony macierzyństwa	✓ sprawozdanie rzeczowo-finansowe z wykonywania przez gminę zadań z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej	45 146 rodzin	wzrost
		➤ liczba asystentów rodziny / liczba rodzin z którymi pracują asystenci rodziny	✓ sprawozdanie MPiPS-03	180 asystentów	wzrost
		➤ liczba rodzin wspierających	✓ Ocena zasobów pomocy społecznej województwa warmińsko-mazurskiego	brak rodzin wspierających	wzrost

1.2	Zwiększanie dostępności poradnictwa specjalistycznego m.in. poprzez rozwój jednostek, punktów i usług poradnictwa.	➤ liczba punktów i jednostek poradnictwa specjalistycznego / liczba osób, którym udzielono porad	✓ Ocena zasobów pomocy społecznej województwa warmińsko-mazurskiego	32 punkty/ 10 908 osób	wzrost
1.3	Pomoc rodzicom w zapewnieniu opieki i wychowania dzieciom m.in. poprzez tworzenie i rozwój placówek wsparcia dziennego.	➤ liczba placówek wsparcia dziennego /liczba miejsc	✓ sprawozdanie rzeczowo-finansowe z wykonywania przez gminę/powiat zadań z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej	68 placówek/ 2 249 miejsc	wzrost
1.4	Wspieranie kompetencji rodzicielskich m.in. poprzez upowszechnianie ogólnopolskiego programu „Szkoła dla Rodziców i Wychowawców”.	➤ liczba jednostek realizujących program / liczba uczestników szkolenia	✓ ankieta ROPS ✓ Ośrodek Rozwoju Edukacji	29 jednostek/ 362 uczestników	wzrost
1.5	Rozwijanie sieci punktów wczesnej interwencji dla osób zagrożonych niepełnosprawnością oraz	➤ liczba punktów wczesnej interwencji / liczba osób korzystających	✓ Raport z wdrażania „Wojewódzkiego programu	16 punktów/ 1 958 osób	wzrost

	wczesne wspomaganie rozwoju dzieci.	<ul style="list-style-type: none"> ➤ liczba dzieci korzystających z usług zespołów wczesnego wspomagania rozwoju 	wyrównywania szans i przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu oraz pomocy w realizacji zadań na rzecz zatrudniania osób z niepełnosprawnościami na lata 2021-2026” (ROPS)	2 430 dzieci	wzrost
1.6	Zwiększanie dostępności usług z zakresu zdrowia psychicznego dla dzieci i młodzieży oraz rodziców, w tym wdrażanie programów psychoprofilaktyki i przeciwdziałania uzależnieniom oraz prowadzenie kampanii informacyjnych.	<ul style="list-style-type: none"> ➤ liczba odbiorców programów profilaktycznych i kampanii informacyjnych z zakresu przeciwdziałania uzależnieniom 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Sprawozdanie z realizacji „Warmińsko-Mazurskiego Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Przeciwdziałania Narkomanii na lata 2022-2026” (ROPS) 	333 osoby	wzrost

1.7	Doskonalenie zawodowe kadry jednostek pracujących na rzecz wsparcia rodziny, w szczególności poprzez szkolenia oraz superwizję.	➤ liczba jednostek, których pracownicy korzystali z doskonalenia zawodowego / liczba przeszkolonych pracowników	✓ ankieta ROPS	wartość bazowa zostanie obliczona podczas zbierania danych do pierwszego monitoringu Programu	wzrost
1.8	Promowanie nowych rozwiązań i dobrych praktyk w zakresie wsparcia rodziny, w tym w obszarze współpracy sektorowej i międzysektorowej na rzecz rodzin.	➤ liczba koalicji / lokalnych partnerstw / liczba dobrych praktyk w obszarze wsparcia rodziny / liczba CUS	✓ ankieta ROPS	wartość bazowa zostanie obliczona podczas zbierania danych do pierwszego monitoringu Programu 4 CUS	wzrost

PRIORYTET 2. ROZWÓJ SYSTEMU PIECZY ZASTĘPCZEJ ZGODNY Z ZAŁOŻENIAMI DEINSTYTUCJONALIZACJI.

KIERUNKI INTWERWENCJI	WSKAŹNIKI	ŹRÓDŁO DANYCH	WARTOŚĆ BAZOWA 2021	PROGNOZA	
2.1	Wzmocnienie rodzinnej pieczy zastępczej poprzez pozyskiwanie i szkolenie kandydatów na zawodowych rodziców zastępczych i	➤ liczba dzieci objętych opieką rodzinną pieczy zastępczej w ogólnej liczbie dzieci w pieczy zastępczej	✓ sprawozdanie rzeczowo-finansowe z wykonywania przez powiat zadań	78 %	wzrost

	prowadzących rodzinne domy dziecka.	<ul style="list-style-type: none"> ➤ liczba rodzin zastępczych ➤ liczba przeszkolonych kandydatów na zawodowych rodziców zastępczych oraz prowadzących rodzinny dom dziecka 	z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej	1753 rodziny 24 kandydatów	wzrost wzrost
2.2	Promowanie rodzicielstwa zastępczego poprzez m.in. kampanie i akcje informacyjne, konferencje, publikacje.	<ul style="list-style-type: none"> ➤ liczba kampanii i działań promujących rodzicielstwo zastępcze w województwie warmińsko-mazurskim 	✓ ankieta ROPS	wartość bazowa zostanie obliczona podczas zbierania danych do pierwszego monitoringu Programu	wzrost
2.3	Zwiększanie dostępności do diagnostyki i poradnictwa specjalistycznego dla dzieci przybywających w pieczy zastępczej oraz ich opiekunów.	<ul style="list-style-type: none"> ➤ liczba udzielonych porad / liczba osób, którym udzielono porad 	✓ sprawozdanie rzeczowo-finansowe z wykonywania przez powiat zadań z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej	5 789 porad/ 2 tys. osób	wzrost
2.4	Wspieranie procesu usamodzielniania	<ul style="list-style-type: none"> ➤ liczba przyznanych świadczeń 	✓ sprawozdanie rzeczowo-	6 315 świadczeń	wzrost

	wychowanków pieczy zastępczej m.in. poprzez działania treningowe, aktywizacyjne itp.	z tytułu usamodzielnienia ➤ liczba osób usamodzielnionych	finansowe z wykonywania przez powiat zadań z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej ✓ Ocena zasobów pomocy społecznej województwa warmińsko-mazurskiego	346 usamodzielnionych	wzrost
2.5	Rozwijanie i modernizowanie infrastruktury lokalowej w ramach systemu pieczy zastępczej m.in. mieszkań wspomaganych/treningowych /chronionych.	➤ liczba obiektów utworzonych bądź zmodernizowanych na potrzeby pieczy zastępczej	✓ ankieta ROPS	wartość bazowa zostanie obliczona podczas zbierania danych do pierwszego monitoringu Programu	wzrost
2.6	Wspieranie powstawania grup samopomocowych oraz rozwoju wolontariatu wśród osób funkcjonujących w systemie pieczy zastępczej.	➤ liczba grup samopomocowych, grup wsparcia ➤ liczba wolontariuszy w systemie pieczy zastępczej	✓ ankieta ROPS	wartość bazowa zostanie obliczona podczas zbierania danych do pierwszego monitoringu Programu	wzrost

2.7	Wsparcie środowisk zawodowych związanych z systemem pieczy zastępczej, w szczególności organizatorów pieczy rodzinnej i pracowników pieczy instytucjonalnej, rodzin zastępczych, kadry jednostek pomocy społecznej, służby kuratorskiej i sędziów rodzinnych poprzez działania edukacyjne sprzyjające wymianie doświadczeń.	<ul style="list-style-type: none"> ➤ liczba spotkań i działań edukacyjnych na rzecz pracowników systemu pieczy zastępczej, pomocy społecznej, wymiaru sprawiedliwości ➤ liczba jednostek, których pracownicy skorzystali z doskonalenia zawodowego / liczba przeszkolonych pracowników 	✓ ankieta ROPS	wartość bazowa zostanie obliczona podczas zbierania danych do pierwszego monitoringu Programu	wzrost
-----	---	--	----------------	---	--------

PRIORYTET 3. WSPARCIE RODZIN I OSÓB FUNKCJONUJĄCYCH W SYSTEMIE ADOPCJI

KIERUNKI DZIAŁANIA	WSKAŹNIKI	ŹRÓDŁO DANYCH	WARTOŚĆ BAZOWA 2022	PROGNOZA
3.1	Promowanie adopcji poprzez upowszechnianie informacji na jej temat za pośrednictwem środków masowego przekazu oraz instytucji publicznych,	<ul style="list-style-type: none"> ➤ liczba działań promujących adopcję ➤ liczba rodzin/osób samotnych zgłaszających gotowość do przysposobienia 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ sprawozdawczość W-MOA w Olsztynie 	<p>15 działań</p> <p>51 rodzin</p> <p>wzrost</p> <p>wzrost</p>

	a także organizacji pozarządowych.				
3.2	Wspieranie osób zgłaszających gotowość do przysposobienia dziecka, a także kandydatów uczestniczących w postępowaniu adopcyjnym oraz rodziców adopcyjnych w przewyżnianiu trudności i obaw związanych z adopcją.	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Liczba porad udzielonych osobom zainteresowanym adopcją ➤ Liczba porad, których udzielono w ramach wsparcia psychologiczno-pedagogicznego w postępowaniu postadopcyjnym ➤ liczba osób, które ukończyły szkolenia prowadzone przez W-MOA dla kandydatów na przysposabiających 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ sprawozdawczość W-MOA w Olsztynie 	133 porady 74 porady 25 osób	wzrost wzrost wzrost
3.3	Zacieśnianie współpracy pomiędzy PCPR a W-MOA na rzecz szybszego umieszczenia dziecka w rodzinie.	<ul style="list-style-type: none"> ➤ liczba posiedzeń w sprawie okresowej oceny sytuacji dziecka, przebywającego w pieczy zastępczej, w których uczestniczyli pracownicy W-MOA 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ sprawozdawczość W-MOA w Olsztynie 	2 788 posiedzeń	wzrost

		<ul style="list-style-type: none"> ➤ liczba dzieci zakwalifikowanych do przysposobienia ➤ liczba dzieci przysposobionych 		115 dzieci	wzrost
				83 dzieci	wzrost
3.4	Doskonalenie zawodowe kadry W-MOA w Olsztynie.	<ul style="list-style-type: none"> ➤ liczba przeszkolonych pracowników merytorycznych 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ sprawozdawczość W-MOA w Olsztynie 	wartość bazowa zostanie obliczona podczas zbierania danych do pierwszego monitoringu Programu	wzrost

VI. FINANSOWANIE PROGRAMU

- ✓ Zakres realizacji działań ujętych w Programie w znacznej mierze uzależniony będzie od wielkości środków finansowych administracji rządowej, Samorządu Województwa Warmińsko-Mazurskiego, samorządów powiatów i gmin, a także środków będących w dyspozycji organizacji pozarządowych i innych podmiotów zaangażowanych w działania na rzecz wsparcia rodziny i systemu pieczy zastępczej.

W 2021 r. gminy i powiaty województwa warmińsko-mazurskiego na zadania związane ze wsparciem rodziny i systemu pieczy zastępczej poniosły wydatki w łącznej wysokości 2 270 324 108 zł.²

- ✓ Większość tych środków (62,9 %) przeznaczono na sfinansowanie świadczenia wychowawczego „500+”, które stanowiło kwotę 1 429 163 434 zł. Na drugim miejscu znalazły się świadczenia rodzinne, świadczenie z funduszu alimentacyjnego oraz składki na ubezpieczenia emerytalne i rentowe z ubezpieczenia społecznego, których koszt to 626 944 330 zł. Inne formy wspierania rodziny, w tym świadczenie „Dobry Start”, tworzenie i funkcjonowanie żłobków i klubów dziecięcych w 2021 r. kosztowały w sumie 31 480 390 zł.
- ✓ Wydatki związane z pieczą zastępczą w 2021 wyniosły 156 896 488 zł. Nieco ponad połowę tej kwoty (55,7 %) stanowiły koszty rodzinnej pieczy zastępczej (w sumie 87 449 999 zł), pozostałe wydatki związane były z działalnością placówek opiekuńczo-wychowawczych (69 446 489 zł).
- ✓ W 2022 r. wypłatę świadczenia wychowawczego oraz świadczenia „Dobry Start” przejął Zakład Ubezpieczeń Społecznych, w związku z tym środki na wsparcie rodziny, będące w dyspozycji gmin, w kolejnych latach mogą ulec znacznemu zmniejszeniu. W okresie realizacji Programu, który obejmuje lata 2023-2027 łączną wysokość wydatków, jakie poniosą gminy i powiaty na wsparcie rodziny i systemu pieczy zastępczej, szacuje się na poziomie ok. 4 mld zł.

Inicjatywy na rzecz osób i rodzin znajdujących się w trudnej sytuacji społeczno-bytowej wspiera także Samorząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego, m.in. poprzez redystrybuowanie środków Unii Europejskiej.

- ✓ W ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2014-2020 - Oś priorytetowa 11 – Włączenie społeczne, realizowane były i są przedsięwzięcia mające na celu wsparcie rodzin dysfunkcyjnych, ukierunkowane na kształtowanie postaw prospołecznych i odpowiedzialnego rodzicielstwa (m.in. poprzez poradnictwo rodzinne, pokrycie

² Dane OZPS

kosztów asystenta rodziny, koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej, skierowanie i sfinansowanie terapii psychologicznej dla rodzin, pomoc w rozwiązywaniu problemów opiekuńczo-wychowawczych), a także wpływające na zwiększenie udziału rodzin w życiu społecznym i zawodowym.

- ✓ W latach 2018-2020 na działania związane ze wsparciem rodzin ogłoszono ze środków RPO WiM 2014-2020 15 konkursów o łącznej alokacji ok. 156 929 000 zł. W ramach tych naborów dofinansowanie otrzymało 237 projektów na kwotę ponad 110 mln zł. Dzięki otrzymanym środkom jednostki samorządowe oraz organizację pozarządowe mogły zrealizować szereg działań na rzecz rodzin.
- ✓ W ramach nowego programu regionalnego Fundusze Europejskie dla Warmii i Mazur na lata 2021-2027 planowane są kolejne środki dla włączenia i integracji mieszkańców regionu. Będą one przeznaczone m.in. na wsparcie rodzin, dzieci i młodzieży poprzez niwelowanie ich deficytów, w tym w rozwiązywanie problemów opiekuńczo-wychowawczych oraz wzmacnianie środowiskowych form wsparcia rodzin przeżywających trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych, usługi dla dzieci i młodzieży wymagającej wsparcia, przebywających w rodzinach, jak także w różnego rodzaju instytucjach całodobowych (np. w ośrodkach wychowawczych), wspieranie działań w zakresie wzmacniania więzi i integracji rodzin, w tym promujących ideę wolontariatu. Możliwe będzie także wsparcie w zakresie przeciwdziałania przemocy, w tym przemocy w rodzinie oraz w zakresie kompleksowej pomocy dzieciom pokrzywdzonym przestępstwem (i ich rodzinom). Na działania te, obejmujące również wsparcie osób w kryzysie bezdomności, przewidziano około 22 mln euro dofinansowania unijnego.

Szczególne wsparcie w ramach FEWiM udzielone zostanie systemowi pieczy zastępczej, na rzecz którego w latach 2023-2027 realizowany będzie projekt strategiczny.

- ✓ Koncepcję projektu strategicznego opracował Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie na podstawie propozycji i potrzeb zgłoszonych przez powiatowe centra pomocy rodzinie z całego województwa. Jego wartość to 80 000 000 zł. Beneficjentami projektu mogą być wszystkie powiaty i miasta na prawach powiatu w województwie, natomiast jednostkami realizującymi będą PCPR-y oraz MOPS i CUS. Podstawę działań projektowych stanowi idea deinstytucjonalizacji, która w przypadku pieczy zastępczej oznacza rozwijanie jej rodzinnych form. Istotą projektu będzie objęcie wsparciem wszystkich podmiotów systemu pieczy zastępczej, czyli dzieci umieszczonych w pieczy (instytucjonalnej i rodzinnej), opiekunów i kandydatów na opiekunów oraz kadre jednostek organizacyjnych systemu pieczy zastępczej. Ponad 60 % środków przeznaczonych na realizację projektu będzie pochodzić z zasobów EFS+, co pozwoli na zapewnienie

uczestnikom projektu wsparcia specjalistycznego, m.in. diagnoz i konsultacji lekarskich, psychologicznych, a także terapii i treningów umiejętności społecznych, organizacji grup wsparcia, wyjazdów edukacyjnych i wypoczynkowych oraz szkoleń i doradztwa. Ważnym elementem projektu będzie również wsparcie usamodzielnianych wychowanków pieczy zastępczej oraz promocja rodzicielstwa zastępczego. Pozostała część środków dostępnych w ramach projektu strategicznego, pochodząca z zasobów EFRR (30 000 000 zł) pozwoli na budowę, dostosowanie, modernizację oraz adaptację pomieszczeń na potrzeby mieszkań treningowych, rodzinnych domów dziecka oraz jednostek poradnictwa specjalistycznego.

Proces deinstytucjonalizacji pieczy zastępczej będzie dodatkowo wspierany w ramach projektu koordynacyjnego ROPS finansowanego w programie Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021-2027.

- ✓ Projekt obejmie wsparciem w formie szkoleń/asysty w zakresie deinstytucjonalizacji usług społecznych, w tym pieczy zastępczej przedstawicieli kadr JST oraz innych podmiotów świadczących usługi działających na obszarze województwa. Wsparcie w zakresie pieczy zastępczej obejmie co najmniej 70% przedstawicieli JST szczebla powiatowego. Kolejnym obszarem, który obejmą działania projektowe będzie wsparcie w formie szkoleń/asysty w zakresie wspomagania więzi rodzinnych przedstawicieli kadr, co najmniej 50% JST działających na obszarze województwa. Spowoduje to intensyfikację działań w obszarze profilaktyki więzi rodzinnych, co wynika z dokumentu strategicznego Strategia Demograficzna 2040. Całkowita alokacja środków dla województwa warmińsko-mazurskiego w ramach projektu koordynacyjnego w perspektywie lat 2023-2028 wynosi 18 287 936,90 zł. Istotna część tych środków zostanie przeznaczona na realizację ww. działań.

Wspieranie rodziny finansowane jest także w ramach budżetu Samorządu Województwa Warmińsko-Mazurskiego.

- ✓ W 2023 r. na zadania z obszaru polityki prorodzinnej oraz pieczy zastępczej zabezpieczono kwotę 178 946 zł. Będzie ona przeznaczona m.in. na przygotowanie konferencji wojewódzkich związanych z obchodami Warmińsko-Mazurskich Dni Rodziny, a także organizację Warmińsko-Mazurskiej Konferencji z okazji Dnia Rodzicielstwa Zastępczego. Dodatkowo Zarząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego co roku ogłasza otwarty konkurs ofert na realizację przez organizacje pozarządowe oraz podmioty wymienione w art. 3 ust. 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie zadań z zakresu pomocy społecznej. Jednym z głównych celów ww. konkursu jest wzmacnianie aktywności oraz samodzielności osób i rodzin.

W ramach ww. konkursu Zarząd Województwa dofinansował realizację 6 zadań skierowanych do osób i rodzin w łącznej kwocie 55 000 zł. Dofinansowane zadania polegały m.in. na działaniach profilaktycznych mających na celu wyrównywanie szans edukacyjnych dzieci i młodzieży z województwa warmińsko-mazurskiego. W kolejnych latach planowane jest dalsze ogłaszanie otwartych konkursów ofert z zakresu pomocy społecznej, w których ważnym celem będą zadania skierowane do osób i rodzin z województwa warmińsko-mazurskiego.

- ✓ Rodzina w województwie warmińskim jest również objęta wsparciem dzięki realizacji „Wojewódzkiego Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Przeciwdziałania Narkomanii na lata 2022-2026.” oraz „Wojewódzkiego programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie w województwie warmińsko-mazurskim na lata 2021-2026.” Wsparcie to obejmuje m.in. dofinansowanie programów profilaktycznych z obszaru przeciwdziałania uzależnieniom, a także przemocy, przygotowanie konferencji wojewódzkich dotyczących wspierania systemu pomocy psychiatrycznej, psychologicznej i socjoterapeutycznej dla dzieci i młodzieży zagrożonych uzależnieniami oraz ich rodziców i opiekunów, organizację szkoleń dla pracowników jednostek organizacyjnych pomocy społecznej, członków zespołów interdyscyplinarnych, grup roboczych i innych osób pracujących z dziećmi i młodzieżą w środowisku lokalnym. Nakłady finansowe na realizację wskazanych zadań w 2022 r. wyniosły 693 475,76 zł.
- ✓ Ponadto Samorząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego realizuje zadanie zlecone z zakresu administracji rządowej, którym jest prowadzenie ośrodka adopcyjnego. Działalność Warmińsko-Mazurskiego Ośrodka Adopcyjnego w Olsztynie wraz z filiami w Elblągu i Ełku finansowana jest w ramach dotacji celowej Wojewody Warmińsko-Mazurskiego. Jej wysokość w 2021 r. wyniosła 2 033 000 zł, natomiast w roku 2022 wzrosła do kwoty 2 376 919,28 zł. W kolejnych latach prognozuje się dalszy wzrost w tym zakresie, co wynika ze stale rosnących kosztów utrzymania jednostki i realizacji jej zadań statutowych.

Tabela: Analiza finansowa „Warmińsko-Mazurskiego Programu Wspierania Rodziny i Systemu Pieczy Zastępczej na lata 2023-2027”

L.p.	Źródło finansowania	Kwota środków	Przeznaczenie środków	Okres finansowania
1.	Samorząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego	ok. 1,1 mln zł	➤ organizacja konferencji wojewódzkich, w tym Warmińsko-Mazurskiej Konferencji z okazji Dnia Rodzicielstwa Zastępczego	2023-2027

			<ul style="list-style-type: none"> ➤ środki na organizację konkursów dla NGO 	
2.	Samorządy gmin i powiatów	ok. 4 mld zł	<ul style="list-style-type: none"> ➤ świadczenia rodzinne ➤ świadczenie z funduszu alimentacyjnego ➤ funkcjonowanie żłobków i klubów dziecięcych ➤ piecza zastępcza 	2023-2027
3.	FEWiM cel szczegółowy I) EFS+	ok. 100 mln zł ³	<ul style="list-style-type: none"> ➤ środki dla włączenia i integracji mieszkańców regionu 	2023-2027
4.	Projekt strategiczny „Wsparcie pieczy zastępczej w województwie warmińsko-mazurskim na lata 2023-2027”	ok. 80 mln zł	<ul style="list-style-type: none"> ➤ konsultacje specjalistyczne ➤ terapie i treningi umiejętności społecznych ➤ grupy wsparcia ➤ wyjazdy edukacyjne i wypoczynkowe ➤ szkolenia ➤ wsparcie usamodzielnianych wychowanków ➤ promocja rodzicielstwa zastępczego ➤ budowa, zakup lub dostosowanie pomieszczeń na potrzeby mieszkań treningowych, rodzinnych domów dziecka itp. 	2023-2027
5.	Projekt koordynacyjny ROPS w FERS 2021-2027	ok. 18 mln zł	<ul style="list-style-type: none"> ➤ wsparcie w formie szkoleń/asysty w zakresie deinstytucjonalizacji usług społecznych, 	2023-2028

³ przeliczone według miesięcznego obrachunkowego kursu wymiany euro stosowanego przez KE aktualnego na miesiąc luty 2023 r.

			<p>w tym pieczy zastępczej co najmniej 70% przedstawicieli JST szczebla powiatowego</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ wsparcie w formie szkoleń/asysty w zakresie wspomaganie więzi rodzinnych przedstawicieli kadr, co najmniej 50% JST działających na obszarze województwa 	
6.	Samorząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego	ok. 4 mln zł	<p>Realizacji zadań w ramach „Wojewódzkiego Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Przeciwdziałania Narkomanii na lata 2022-2026.” oraz „Wojewódzkiego programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie w województwie warmińsko-mazurskim na lata 2021-2026.” oraz ich kontynuacja.</p>	2023-2027
7.	Dotacja celowa Wojewody Warmińsko-Mazurskiego	ok. 12 mln zł	działalność Warmińsko-Mazurskiego Ośrodka Adopcyjnego w Olsztynie	2023-2027

VII. MONITOROWANIE PROGRAMU

Program jest dokumentem otwartym. Monitorowanie wdrażania Programu będzie odbywać się systematycznie, nie rzadziej niż co dwa lata, na podstawie zebranych z powiatów i gmin oraz innych instytucji współpracujących, informacji dotyczących efektów jego wdrażania, a także na podstawie danych dostępnych w statystykach publicznych oraz w zasobach ROPS. Do przeprowadzania monitoringu powołany zostanie, na mocy Uchwały Zarządu Województwa Warmińsko-Mazurskiego, Zespół ds. monitorowania programów wojewódzkich z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej. Zadaniem Zespołu będzie monitorowanie przebiegu oraz ocena efektywności realizacji Programu, przedstawianie wniosków, propozycji i opinii, służących jego pomyślniej realizacji. Zespół będzie dokonywał oceny na podstawie raportów z monitoringu wdrażania „Warmińsko-Mazurskiego Programu Wspierania Rodziny i Systemu Pieczy Zastępczej na lata 2023-2027” opracowywanych przez Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie. Szczegółowe zasady i tryb przeprowadzania monitoringu Programu określone zostaną w uchwale Zarządu powołującej ww. Zespół. Za monitorowanie Programu odpowiedzialny będzie Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie.

Raporty z monitoringu Programu przedstawiane będą Zarządowi Województwa Warmińsko-Mazurskiego.

BIBLIOGRAFIA:

1. Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz.U.2022 poz. 447 t.j.)
2. Sprawozdanie rzeczowo-finansowe z wykonywania przez powiat zadań z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej za okres 01.01.2021 r.- 30.06.2021 r. oraz 01.07.2021 r. – 31.12.2021 r.
3. Sprawozdanie rzeczowo-finansowe z wykonywania przez gminę zadań z zakresu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej za okres 01.01.2021 r.- 30.06.2021 r. oraz 01.07.2021 r.- 31.12.2021 r.
4. „Strategia polityki społecznej województwa warmińsko-mazurskiego na lata 2021-2030” (Uchwała Nr XXX/459/21 Sejmiku Województwa Warmińsko-Mazurskiego z dnia 28 września 2021 r.).
5. „Wojewódzki Program Wspierania Rodziny i Systemu Pieczy Zastępczej w Województwie Warmińsko-Mazurskim na lata 2018-2022” Olsztyn 2017
6. Raport z monitoringu wdrażania w roku 2021 „Wojewódzkiego Programu Wspierania Rodziny i Systemu Pieczy Zastępczej w Województwie Warmińsko-Mazurskim na lata 2018-2022” Projekt, Olsztyn 2022
7. „Ocena zasobów pomocy społecznej województwa warmińsko-mazurskiego za 2021 r.” Olsztyn 2022
8. „Ocena zasobów pomocy społecznej województwa warmińsko-mazurskiego za 2018 r.” Olsztyn 2019
9. „Warmińsko-Mazurski Program Polityki Prorodzinnej na lata 2022-2026” Olsztyn 2022
10. Sprawozdanie z realizacji w 2021 roku „Wojewódzkiego Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Województwie Warmińsko-Mazurskim na lata 2021-2025” Olsztyn 2022
11. Sprawozdanie z realizacji w 2021 r. „Wojewódzkiego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie w Województwie Warmińsko-Mazurskim na lata 2021-2026” Olsztyn 2022
12. Sprawozdanie z realizacji w 2021 roku „Wojewódzkiego Programu Przeciwdziałania Narkomanii w Województwie Warmińsko-Mazurskim na lata 2018-2022” Olsztyn 2022
13. Raport z wdrażania w 2021 r. „Wojewódzkiego programu wyrównywania szans i przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu oraz pomocy w realizacji zadań na rzecz zatrudniania osób z niepełnosprawnościami na lata 2021-2026.” Olsztyn 2022
14. „Fundusze Europejskie dla Warmii i Mazur (FEWIM) 2021-2027” Zarząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego

15. „Używanie alkoholu i narkotyków przez młodzież szkolną. Raport z badań ankietowych zrealizowanych w województwie warmińsko-mazurskim w 2021” Europejski program badań ankietowych w szkołach ESPAD Warszawa 2021
16. Rodzinne formy pieczy zastępczej w województwie warmińsko-mazurskim – analiza wieloaspektowa. Raport opracowany na zlecenie Zarządu Województwa Warmińsko-Mazurskiego, Toruń 2013
17. Strategia Demograficzna 2040
18. Dzieci się liczą 2022. Raport o zagrożeniach bezpieczeństwa i rozwoju dzieci w Polsce. Fundacja Dajemy Dzieciom Siłę
19. Informacja o wynikach kontroli NIK „Dostępność leczenia psychiatrycznego dla dzieci i młodzieży w latach 2017–2019”, Warszawa 2020
20. „Pomoc udzielana rodzinom zastępczym przez koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej” Informacja o wynikach kontroli - NIK 2021 r.
<https://www.nik.gov.pl/kontrole/P/20/041/>
21. Działania powiatów na rzecz tworzenia i wsparcia rodzina zastępczych. Informacja o wynikach kontroli - NIK 2021 r.
<https://www.nik.gov.pl/aktualnosci/rodzinna-pieczka-zastepcza.html>
22. Realizacja zadań opiekuńczo-wychowawczych w domach dziecka. Informacja o wynikach kontroli - NIK 2022 r.
<https://www.nik.gov.pl/plik/id,13099,vp,15511.pdf>
23. Opieka nad dziećmi w pogotowiach opiekuńczych i rodzinnych. Informacja o wynikach kontroli - NIK 2020 r.
<https://www.nik.gov.pl/aktualnosci/nik-o-opiece-na-dziecmi-w-pogotowiach-opiekunczych-i-rodzinnych.html>
24. <https://www.nik.gov.pl/kontrole/P/21/089/LKA/>
25. <http://www.fasd.org.pl/artykuly-fasd>